

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

10 mei 1967

52e jaargang, no. 2592

verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

CANADA-NUMMER

<i>Z. Exc. W. F. Bull:</i>	
Introduction	483
<i>Dr. H. M. H. A. van der Valk:</i>	
Canada's economische groei op lange termijn	484
<i>Drs. Herbert C. Byleveld:</i>	
The American presence in Canadian industry	487
<i>Drs. H. Bloemendaal:</i>	
De handelsbetrekkingen tussen Nederland en Canada ..	490
<i>P. G. Huser:</i>	
Het belang van de emigratie naar Canada voor de Nederlandse handel	493
<i>Drs. H. van Silfhout:</i>	
Het Canadese investeringsklimaat	494
<i>Mr. J. C. Tupker:</i>	
Waarnemingen en ervaringen gedurende een tienjarig verblijf in Canada	496
<i>Drs. J. Meuldijk:</i>	
„Go west young man”. Enkele opmerkingen over de provincie Brits Columbia ..	498
<i>Ir. S. H. Visser:</i>	
De Wereldtentoonstelling te Montreal	502
Recente publikaties	503

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Introduction

IT is an honour and pleasure for me to make a contribution to the current issue of the „Economisch-Statistische Berichten”, which is featuring an entire edition on Canada. I am most grateful to the editors for this special attention to my country and am sure that the contents of this edition will be of great interest to the magazine's readers.

We Canadians have a very special place in our hearts for the Netherlands, its people and for the House of Orange. We were pleased and honoured that H.M. Queen Juliana came to live among us during the dark days of World War II and were proud indeed that Princess Margriet was born in Ottawa, our capital. When Canadian soldiers fought in Holland in 1944 and 1945, as part of the great common effort to liberate Europe, they received a heart-warming and sincere welcome from the Dutch people that they will always remember. As for those Canadians who were killed and buried here, their relatives and comrades in Canada are well aware of the care with which their graves are maintained and that their memory is not forgotten.

It is by reason of the special place in our hearts for the Netherlands that Canadians are looking forward with pleasure and anticipation to the forthcoming visit to our country by H.M. the Queen and Prince Bernhard. I am sure that the Royal couple will receive a warm and enthusiastic welcome. The Queen and Prince Bernhard are going to officiate at the Netherlands' Day at Expo '67 in Montreal, the six month long World Exhibition which Canada is host to in this year 1967, the one hundredth anniversary of our founding as a nation.

When Canada was formed in 1867 from four British colonies in North America, it had a population of only 3½ million people. In the intervening years, the remaining British North American territories were added to Canada, and our population now stands at 20 million, owing to a high birth rate and a vigorous immigration policy.

Our industrial growth has matched our population growth thanks to a generous endowment of natural resources and to the hard work and skill of our people, both „old” Canadians and new. The year 1966 was, economically, a record year for us, both in the field of production and foreign trade. I am glad that Canadian-Dutch trade has increased commensurately over the past few years. The recent decision of the Netherlands government, announced not long ago, to purchase over a hundred of the new CF-5 aircraft from Canada is concrete proof of our close economic relations, and our partnership in NATO.

It is my hope, and I am sure, the hope of all Canadians, that these close relations will be strengthened even more in future.

Canadian Embassy, The Hague.

Canada's economische groei op lange termijn

CANADA met een bevolking, die ongeveer een tiende is van die van de Verenigde Staten, een bevolking die bovendien voor het grootste deel binnen de honderd mijl van dit land leeft — heel markant te zien als men door het voor Canada bevolkingsrijkste gebied van de Niagara Falls via Toronto langs het meer van Ontario en de St. Lawrence-rivier naar Montreal rijdt — waarmee het duizenden mijlen grenzen heeft, is vanzelfsprekend op economisch en financieel gebied in sterke mate afhankelijk van zijn groter en welvarender zuidelijke buur. Oppervlakkig zou men dus, schrijvende over de economische vooruitzichten van dit land, kunnen volstaan met een dergelijk onderzoek voor de Verenigde Staten. Wat de algemene richting betreft is dit zeker het géval. Men mag echter niet generaliseren. De ontwikkeling over een eeuw gezien toont niet een volledige parallelliteit ¹⁾.

Het is ongeveer 100 jaar geleden, dat in beide landen gebeurtenissen plaatsvonden, die de economische ontwikkeling van Noord-Amerika, op lange termijn gezien, sterk hebben gestimuleerd. Het einde van de burgeroorlog in de Verenigde Staten in 1865 en de Confederatie van de Canadese Provinciën in 1867 zijn historische gebeurtenissen. In het eerste geval werd de eenheid van het toen nog niet belangrijkste land in de wereld bewaard en in het andere geval werd een eenheid geschapen. Als men zich verdiept in de vraag, hoe de wereld er thans zou uitzien bij een gedeeld Amerika en een gedeeld Canada, dan beseft men, dat beide gebeurtenissen voor de wereld en inzonderheid voor West-Europa in deze eeuw op allerlei gebieden van uitzonderlijke betekenis zijn geweest.

Veel is er geschreven over de verschillen in de resultaten van de economische ontwikkeling van de Verenigde Staten en Canada in de laatste 100 jaar. Daarbij worden echter teveel uit het oog verloren de klimatologische en geografische verschillen en de ongelijke ontwikkeling van de bevolkingstoename. De decennia volgende op de Confederatie, waren in economisch opzicht voor Canada de ongunstigste van deze honderd jaren. Brebner schrijft, dat „the twenty-five years following 1873 were probably the grimmest quarter century in the history of Canada. Neither courage nor enterprise was lacking, witness for instance the construction of the Canadian Pacific, . . .” ²⁾. In de jaren 1870-1900 — periode van de grote emigratie van Europa naar Amerika — verdubbelde de bevolking van de Verenigde Staten bijna, terwijl de bevolking van Canada slechts met ruim 40 pCt. toenam. Ten dele was deze ongelijke ontwikkeling een gevolg van de emigratie van Canadezen — naar schatting ongeveer een miljoen — naar het zuidelijke buurland in die periode. Dit verschijnsel is, zij het op

kleinere schaal, nog steeds een van de kenmerken van de Canadese economie.

In de eerste helft van deze eeuw is de bevolking van Canada echter sterker gestegen dan die van de Verenigde Staten, een verschijnsel dat voor een deel te verklaren is uit de immigratiebeperkingen in laatstgenoemd land. Deze tendens heeft zich versterkt in de laatste 20 jaren, hetgeen een van de voornaamste redenen is geweest, dat de stijging van de industriële produktie — niet te verwarren met het bruto nationaal produkt — van Canada in de laatste vijftig jaren groter is geweest dan die van de Verenigde Staten, zoals uit de zeer interessante grafiek blijkt ³⁾.

De tweede bijzonderheid is de merkwaardige overeenstemming tussen de periode van expansie en neergang in beide landen. Bovendien is uit de grafiek duidelijk het welbekende feit te zien, dat de schommelingen in de industriële produktie in de naoorlogse periode geringer zijn geweest dan die vóór de tweede wereldoorlog.

Naoorlogse groei van de economie

DE economische groei van Canada na de oorlog heeft zijn op- en neergang gehad, zoals blijkt uit de volgende indeling ⁴⁾:

- 1946-1949 Omschakeling van een oorlogs- naar een vredes-economie
- 1949-1953 Naoorlogse expansie ten gevolge van de inhaalvraag en de Korea-oorlog
- 1953-1954 Recessie, vooral als gevolg van de vermindering van de militaire uitgaven in de Verenigde Staten
- 1954-1957 Economische expansie gekenmerkt door een investerings-„boom”
- 1957-1961 Periode van verminderde economische groei, vooral als gevolg van de voorafgaande overinvestering en verminderde concurrentiekracht op de wereldmarkten

¹⁾ Zo had Canada een onafgebroken economische groei van 1924 tot 1929; in de Verenigde Staten vond in 1926/1927 een recessie plaats. Daarentegen was de langzame groei van de Canadese economie in 1958-1960 voor het eerst in deze eeuw geringer dan die in de Verenigde Staten.

²⁾ John Bartlet Brebner: *North Atlantic Triangle*, New Haven 1945, blz. 221. De Canadian Pacific Railway, waarbij Nederlands kapitaal was geïnteresseerd, werd geconstrueerd in de periode 1880-1885.

³⁾ Deze is overgenomen uit het rapport van de Economic Council of Canada van december 1965, blz. 146.

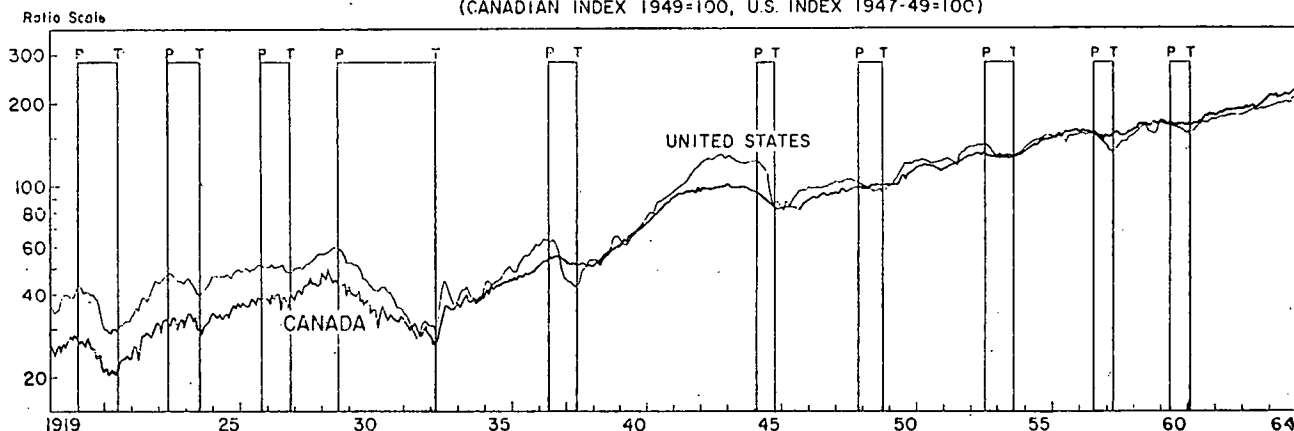
⁴⁾ Ontleend tot 1961 aan: *Report of the Royal Commission on Banking and Finance*, Ottawa 1964, blz. 402.

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

INDUSTRIAL PRODUCTION INDEXES, CANADA AND UNITED STATES

(CANADIAN INDEX 1949=100, U.S. INDEX 1947-49=100)

Note: The shaded areas denote recessions, and the letters P and T denote peaks and troughs in the short-term business cycle in the United States. As indicated in the text, the timing of peaks and troughs in Canada is very close to those in the United States.
Source: Board of Governors of the Federal Reserve System, and Dominion Bureau of Statistics.

1961- Na de devaluatie van 1962, periode van economische expansie tot het midden van 1965, gevolgd door een periode van overbesteding en inflatie, waarop in het najaar van 1966 een kentering volgde.

In de 22 naoorlogse jaren van aanzienlijke groei is, afgezien van enkele milde recessies, de periode van 1957-1961 een uitzondering geweest. In die jaren vond een sterk verminderde groei plaats. Daarvoor zijn vooral drie oorzaken aan te wijzen. De belangrijkste factor was de verlangzaamde economische groei in de Verenigde Staten, welke als gevolg van de grote economische afhankelijkheid van Canada van zijn buurland ook een terugslag op de Canadese economie had. Ten dele bepaald door deze externe factor is de interne factor, dat omstreeks 1957 een einde kwam aan de grote naoorlogse investerings-„boom” in Canada, teweeggebracht eerst door de grote schaarste aan grondstoffen en voedingsmiddelen na de oorlog en verder door de uitvoering van grote ontwikkelingsprojecten (de exploitatie van ijzermijnen in Labrador met de aanleg van een spoorweg van ongeveer 400 mijlen, het St. Lawrence Seaway-project, het Kitimat-project, de exploitatie en het vervoer van olie en aardgas enz.). De derde oorzaak van de verlangzaamde groei ligt in het economisch beleid, zowel op intern als op extern gebied.

De recessies in Canada zijn na de tweede wereldoorlog geringer in aantal en van korter duur geweest dan gedurende eenzelfde tijdsduur in vroegere tijden. Het aantal economische expansies was weliswaar wat geringer, maar zij hebben langer geduurd dan vroeger. De huidige economische expansie — de langste in vreedstijd — is daarvan een bewijs. Bovendien zijn de drie naoorlogse recessies milder geweest dan vroeger. De redenen hiervan zijn: dat de Canadese economie thans minder afhankelijk is van de landbouw dan vroeger, dat Canada thans meer ingebouwde stabilisatoren heeft dan vroeger, maar bovenal dat de conjuncturele schommelingen in de Verenigde Staten vergeleken met die van de vorige eeuw en de eerste vier decennia van deze eeuw aanzienlijk zijn afgevlakt.

Een kenmerk van de economische groei van Canada is dat deze, zoals reeds opgemerkt, in de naoorlogse periode iets groter is geweest dan die van de Verenigde Staten met

uitzondering van de periode 1958-1960. In deze jaren was bovendien de groei van alle naoorlogse economische expansies het geringst. De verklaring van dit verschijnsel ligt voor een belangrijk deel in de verkeerde wisselkoerspolitiek van Canada, namelijk dat in genoemde periode de zwevende wisselkoers op een te hoog peil ten opzichte van de Amerikaanse dollar werd gehouden, waardoor de internationale concurrentiekracht van Canada aanzienlijk verminderde.

De lange duur van de huidige expansie is aan verschillende oorzaken toe te schrijven. Opnieuw is in deze jaren gebleken hoe groot Canada's economische afhankelijkheid van de Verenigde Staten is. De uitzonderlijk lange economische expansie van Canada is parallel gelopen met die van de Verenigde Staten. De periode van oververhitting van de Amerikaanse economie van het najaar van 1965 tot het midden van 1966, die gevolgd werd door een periode van verminderde activiteit, heeft ook in Canada geleid tot een inflatie, ondanks het feit dat de Canadese regering eerder en krachtiger maatregelen tot beteugeling hiervan heeft genomen ⁵⁾. Hiermede raken we een belangrijk nieuw element in de naoorlogse economische ontwikkeling van Canada, namelijk de uitbreiding van het economisch beleid in de laatste jaren. De bezorgdheid van autoriteiten, economen enz. over de langzame economische groei en de grote werkloosheid aan het einde van de jaren vijftig heeft geleid tot verschillende initiatieven ⁶⁾.

Toekomstige groei

DE Canadese economie zal altijd de zeer grote invloed blijven ondergaan van de Verenigde Staten. Dit betekent niet dat de autoriteiten een lijdelijke houding ten aanzien van de economische problemen behoeven aan te nemen. De groei van de Canadese economie wordt mede bepaald door het eigen economisch beleid. De grote

⁵⁾ Zie ons artikel: „Hoogconjunctuur en economisch beleid in Canada” in *E.-S.B.* van 18 mei 1966.

⁶⁾ Dit blijkt onder meer uit de verschijning van het rapport van de Royal Commission on Banking and Finance (1964), uit de oprichting van de Economic Council (1964) en uit het onlangs verschenen rapport van de Royal Commission on Taxation.

vorderingen, die in de laatste jaren zijn gemaakt voor verbetering en aanvulling van het algemeen economisch beleid, hebben ertoe geleid dat er ook meer belangstelling is gekomen voor economische projecties op lange termijn. Voor schrijver dezes, die 14 jaar geleden voor deze problemen de aandacht vroeg, is dit een gevoel van voldoening ⁷⁾. Nadien zijn nog verschillende andere projecties verschenen, waarvan de belangrijkste zijn die van de zgn. Gordon-commissie ⁸⁾, van de Economic Council of Canada ⁹⁾ en van de O.E.C.D. ¹⁰⁾.

In hoeverre deze projecties zich zullen verwerkelijken, zal voor een belangrijk deel afhangen van de toekomstige economische ontwikkeling van de Verenigde Staten. Volgens een recente studie ¹¹⁾ wordt de jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt van dit land voor de periode 1966-1975 geschat op resp. 4 en 4½ pCt., afhankelijk van een werkloosheid van resp. 4 en 3 pCt. Deze berekeningen als uitgangspunt nemend, kan een iets grotere reële groei voor Canada worden aangenomen. De verwachting voor de iets grotere groei is vooral gebaseerd op de stijging van het aantal jongeren, dat in deze jaren op de arbeidsmarkt zal komen.

Hier openbaart zich een groot verschil tussen Noord-Amerika en Europa. De naoorlogse baby-, „boom” is in Canada en de Verenigde Staten veel krachtiger geweest dan in Europa. Daar de netto immigratie in Canada in de laatste 20 jaren groter was dan in het zuidelijke buurland, zal in Canada in dit jaar en de volgende jaren een ongevoen groot aantal jeugdige personen op de arbeidsmarkt verschijnen. Bovendien neemt de geschooldheid van de jeugdige Canadezen in de komende periode toe wegens de grote educatieve investeringen sedert het begin van dit decennium. Op educatief gebied bevindt Canada zich ook in een periode van snelle expansie.

Canada beschikt bovendien over rijke natuurlijke hulpbronnen. Deze factor is op zichzelf niet voldoende om een redelijke economische groei te waarborgen. Daarvoor is onder meer een steeds beter geschoolde werkzame bevolking en een goed economisch beleid gewenst. Wat dit laatste betreft staat Canada voor grote problemen. In de afgelopen jaren is reeds gebleken hoe moeilijk het is de stijging van de lonen af te stemmen op de toeneming van de produktiviteit. De sterkere stijging van de loonkosten in Canada en de hiermede verband houdende sterkere prijsstijging in Canada in de laatste jaren, vooral in 1966, vergeleken met de Verenigde Staten, vormen een verzwakking van de internationale concurrentiekracht.

Canada heeft met Nederland gemeen dat het een open economie heeft. Voor een dergelijk land is de economische politiek tevens een belangrijk deel internationaal economisch beleid. Het verschil tussen beide landen is, dat Nederland thans deel uitmaakt van een grote gemeenschappelijke markt en dat zijn uitvoer geografisch sterk gespreid is. Canada's afhankelijkheid van de Verenigde Staten is uniek. Nergens in de wereld is een internationaal zo belangrijk land — het is het vijfde land in de wereld op het gebied van de buitenlandse handelsbeweging — economisch en financieel zo stevig verbonden met het sterkste economische en financiële land in de wereld. De levensstandaard in Canada is echter nog altijd 15 à 20 pCt. lager dan die in de Verenigde Staten. Het is daarom niet mogelijk het algemene loonpeil in de eerstkomende jaren tot dat van het noordelijk deel van de Verenigde Staten op te trekken zonder grote storingen in de economie. Hier openbaren zich de nadelen van de bevolkingsconcentratie vlak bij de noordelijke grens van Amerika. Op

allerlei gebieden werkt hier het bekende demonstratie-effect ten nadele van Canada.

Günstige toekomstmogelijkheden

CANADA, zo schreven we 14 jaar geleden in het voorwoord van ons boek over dit land, heeft de charme van de jeugd. Het heeft het elan van groei, duidelijk te zien o.m. in steden als Montreal, Toronto en Vancouver — en vele mogelijkheden tot aanzienlijke groei in allerlei richtingen. Canada is nog het enige overgebleven industrieel ontwikkelde land in de Westerse wereld met een frontier. Dit op een na grootste land in de wereld, in oppervlakte bijna een half continent groter dan de Verenigde Staten, is te ruim voor de ongeveer 20 mln. inwoners. Dientengevolge is de infrastructuur, vooral nodig in verafgelegen delen, zeer kostbaar.

Het leven aan de frontier is echter niet te vergelijken met het romantische leven van de vroegere Amerikaanse frontier, vaak zo uitstekend beschreven in vele boeken voor oud en jong en in de laatste jaren zo populair geworden door films en televisie. De bestaande Canadese frontier is niet meer zo bar koud en onherbergzaam als vroeger, maar ook weer niet zo zacht, dat het al de gemakken heeft van een geciviliseerd leven. Het noorden van dit land en zeker het uiterste noorden is nog woest en ledig. Evenwel ook met grote mogelijkheden. Canada heeft voor zijn bevolking een bijna fantastische rijkdom — reëel en potentieel — aan natuurlijke hulpbronnen. Zoals reeds eerder opgemerkt, besteedt dit land in de laatste jaren grote bedragen aan educatieve investeringen. Om alle genoemde redenen blijft Canada nog altijd een land, dat hardwerkende, ondernemende en ook avontuurlijk aangelegde jongeren grote mogelijkheden biedt.

De toekomstige economische groei van Canada, waarvan hierboven een zeer globale indruk is gegeven, wetigt de verwachting, dat dit land in het laatste derde deel van deze eeuw een aanmerkelijke vooruitgang op allerlei gebied zal tonen. Daarom kan men Horace Greeley's raad — gegeven in 1854 ¹²⁾ aan jonge mensen levende in het oosten van de Verenigde Staten — „Go west young man”, met enige variatie ook nog heden ten dage aan jonge Europeanen doorgeven.

Washington.

v. d. V.

⁷⁾ In zijn boek: *De economische toekomst van Canada* (Arnhem 1953) en de Engelse uitgave: *The economic future of Canada* (Toronto 1954). Onze voorspelling was, dat het bruto nationaal produkt in 1975 ongeveer \$ 80 mrd. in constante dollars op basis van 1952 zal bedragen (zie blz. 149).

⁸⁾ *Report of the Royal Commission on Canada's Economic Prospects* (Ottawa 1957). Deze commissie schatte, dat het bruto nationaal produkt in 1980 niet lager zal zijn dan \$ 68 mrd. (op basis van prijzen van 1955) en mogelijk zelfs \$ 85 mrd. zal bereiken.

⁹⁾ B. J. Drabble: *Potential Output, 1946 to 1970*. Staff Study No. 2 prepared for the Economic Council of Canada (Ottawa 1964). Volgens deze studie bedroeg de jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt in de periode 1946-1956 5,1 pCt. en in de periode 1956-1963 2,9 pCt.; voor de periode 1963-1970 wordt de reële groei op 5,5 pCt. per jaar geschat.

¹⁰⁾ Volgens het bekende O.E.C.D.-rapport: *Economic Growth 1960-1970* (Parijs 1966), bedroeg de stijging van het reële bruto nationaal produkt in de periode 1950-1960 4 pCt., in de periode 1960-1965 5,5 pCt.; voor de periode van 1965-1970 wordt een groei van 4,8 pCt. geprojecteerd (volgens de tabel op blz. 92).

¹¹⁾ *U.S. Economic Growth to 1975: Potentials and Problems*, Study prepared for the Subcommittee on Economic Progress of the Joint Economic Committee (Washington D.C., december 1966).

¹²⁾ Het eerst door Greeley geschreven in een brief, later geveulgelde woorden geworden.

The American presence in Canadian industry

CANADA is a textbook example of a world-wide development: the gigantic industrial power of the United States leading to what the *New York Times* recently called „an almost mindless, unplanned penetration of other economies not by our Government but by our private firms”.

According to Cicero, one should study every phenomenon by looking at the most highly developed specimen of its kind. Canada's experience with U.S. private investment might therefore enlighten European readers.

Some facts about U.S. control of Canadian industry

Control is a result of direct investments: those forms of capital that give the investor either a majority of voting shares, or a sufficiently large equity in the capital-receiving enterprise to ensure a decisive voice in management. By the end of 1965, the direct investments of U.S. companies in foreign countries amounted to nearly \$ 50 billion. Almost one-third of the total amount was invested in Canada, which means that American firms have put more capital to work in Canada than in all European countries combined, and also more than in the whole of Latin America.

As a result, close to half of Canada's manufacturing industries and more than half of its extractive industries are controlled by U.S. residents.

Canadian views about foreign ownership

Foreign direct investment has brought great benefits to Canada, which are widely acknowledged by Canadians from coast to coast. There is no „Yankee Go Home” movement here, neither in English-speaking Canada nor in French-speaking Canada. There are no foreign exchange restrictions and *as a general rule* non-resident capital investment is treated in much the same way as domestic capital investment. On the other hand, the predominance of foreign-controlled companies in fast-growing key industries has caused some official and public concern. It is government policy to keep specific key industries such as insurance, banking, newspapers and periodicals in the hands of Canadian residents, and legislation has been passed to this effect in recent years.

Generally speaking, however, the Canadian government has followed a policy of persuasion rather than obligation. The official approach is exemplified by a set of *Guiding Principles of Good Corporate Behavior for Subsidiaries in Canada of Foreign Companies*, issued by Mr. Robert H. Winters, Minister of Trade and Commerce, on March 31, 1966. Mr. Winters has on several occasions stressed Canada's need for foreign capital, which he feels should be made welcome. What follows in italics is the official text of the guidelines. The guidelines are compared with some findings of the Royal Commission on Canada's Economic Prospects, published a decade ago, in 1957. This Royal Commission was chaired by Mr. Walter L. Gordon of Toronto, currently a member of the Cabinet, who is known to have misgivings about the extent of foreign investment in Canada.

By taking two different points in time, and what might be considered two different shades of opinion, we hope to present a Canadian consensus about foreign investment. Other literature on the subject includes a concise booklet on *Policies and Practices of United States Subsidiaries in Canada*, by John Lindeman and Donald Armstrong, issued in 1961, and *Foreign Ownership of Canadian Industry* by A. E. Safarian, an extensive study published this year with statistics based on a 1959 survey. The recent report of the Royal Commission on Taxation (Carter-Commission) also touches upon foreign investment.

Desirable objectives for foreign companies

The „desirable objectives” outlined in the March 31, 1966 guidelines read as follows (in italics):

1. *Pursuit of sound growth and full realization of the company's productive potential, thereby sharing the national objective of full and effective use of the nation's resources.*

Comment: The Canadian Government considers it most important that subsidiaries should not have restrictive limitations placed upon their sound development by their parent organizations. Particularly in the case of multinational companies, the management of the parent may, the Gordon-Commission pointed out in 1957, have to consider alternative claims for expansion of operations in other countries. Ottawa feels that firms in Canada should consider Canadian economic objectives in their policies.

2. *Realization of maximum competitiveness through the most effective use of the company's own resources, recognizing the desirability of progressively achieving appropriate specialization of productive operations within the internationally affiliated group of companies.*

Comment: One of the problems faced by Canadian manufacturing is the need to offer to a much smaller market about the same wide choice of products as is available to the U.S. buyer, with whose options the Canadian consumer is fully familiar. Professor Safarian stated that nearly three out of four U.S. subsidiaries (148 out of 206 firms reporting) produced in Canada a majority of the parent company's range of products, or the same product line, or even a wider range than the parent. While there are many impediments towards greater specialization, various students of the problem appear convinced that it is a desirable objective. Its achievement may not be entirely, or even mainly, in the realm of corporate policy.

3. *Maximum development of market opportunities in other countries as well as in Canada.*

Comment: The Gordon-Commission in 1957 maintained that Canadian subsidiaries of U.S. parents were sometimes prohibited from competing with their parent companies in world markets outside the Commonwealth. In practice, the obstacle may be a matter of economics as much as of administrative convenience: the U.S. plant, through mass production, can often quote a lower price in export markets than the Canadian subsidiary. In certain types of manufactured exports Canada has done quite

well in recent years (notably in automotive exports, under a special U.S./Canadian tariff agreement).

Guideline No. 3 is obviously redundant for subsidiaries in export-oriented primary resource industries, such as newsprint.

4. *Where applicable, to extend processing of natural resource products to the extent practicable on an economic basis.*

Comment: In part because of U.S. tariff policy, which favors free entry or low duties on raw materials and erects barriers against manufactured goods, Canadians feel they are in some danger of remaining „hewers of wood and drawers of water” for the industrial giant in the South. This guideline reflects a suggestion made a decade ago by the Gordon-Commission, which advocated more domestic refining, smelting and processing operations wherever possible, while recognizing the limiting factors (small Canadian market, alternative sources of supply for many raw materials, U.S. and other foreign tariffs, transportation economics).

5. *Pursuit of a pricing policy designed to assure a fair and reasonable return to the company and to Canada for all goods and services sold abroad, including sales to the parent company and other foreign affiliates.*

Comment: This guideline appears to be linked to an observation of the Gordon-Commission in 1957, which referred to the possibility that Canadian subsidiaries supply raw materials to the parent company at too low a price.

6. *In matters of procurement, to search out and develop economic sources of supply in Canada.*

Comment: Again an echo of the Royal Commission of 1957: „In some cases Canadian subsidiaries of foreign companies may be restricted as to the sources of their supplies, materials and equipment; they may be expected to purchase their requirements from their parent companies or from the sources which supply such parent companies, particularly in purchases of machinery and equipment”.

To some extent, Canadian guideline No. 6 is a counterweight to the 1965 U.S. balance of payments guidelines program, which calls on U.S. business to improve the country's international accounts through a variety of means, including more exports. Such external pressures, if not counteracted, might conceivably have diminished the sales of Canadian firms to U.S. subsidiaries in Canada.

7. *To develop as an integral part of the Canadian operation wherever practicable, the technological, research and design capability necessary to enable the company to pursue appropriate product development programmes so as to take full advantage of market opportunities domestically and abroad.*

Comment: The reason given in the above guideline („to take full advantage of market opportunities domestically and abroad”) is not the only one that has been advanced in support of more research in Canada. There

is a tremendous expansion of university education going on, and if job opportunities for well-trained scientists and engineers in Canada do not grow in proportion, they will migrate to the United States in search of challenging work. As Lindeman and Armstrong point out, „the export of brains is the least rewarding of all exports”. From an economic point of view, it weakens the nation instead of strengthening it.

However, Canada has also benefited from access to U.S. technology. Often, the results of research in the U.S. are available to Canadian subsidiaries at low cost.

The National Industrial Conference Board, the wellknown New York based business research organization, found that Canadian research by a U.S. subsidiary tended to be encouraged by three factors: (1) an adequate scale of operations; (2) a good supply of competent scientists within Canada's borders; (3) differences in the priority assigned to various research and development projects by U.S. and Canadian divisions of the same enterprise. Operating *against* research in Canada were motives of economy and the desire to avoid duplication of effort.

8. *Retention of a sufficient share of earnings to give appropriate financial support to the growth requirements of the Canadian operation, having in mind a fair return to shareholders on capital invested.*

Comment: Repatriation of income is one of the ways in which a U.S. firm might decide to aid the U.S. balance of payments position, in line with the U.S. Department of Commerce guidelines of 1965. As Canada depends heavily upon capital imports, this caused some apprehension, crystallizing in the above guideline.

9. *To work toward a Canadian outlook within management, through purposeful training programmes, promotion of qualified Canadian personnel and inclusion of a major proportion of Canadian citizens on its Board of Directors.*

Comment: Canada needs managerial and technical skills from abroad to supplement her scarce resources, but also desires opportunities for advancement to senior positions for her own nationals. A pragmatic compromise has to be achieved between these two objectives.

Turning to the facts, about half of the presidents of U.S. subsidiaries in Canada for which A. E. Safarian collected data some years ago were Americans (99 out of 199). A significant number of these U.S. citizens had been resident in Canada for a long time. On the basis of these and other data, Safarian concluded that the firms investigated had generally appointed substantial numbers of residents and Canadians to key positions.

As regards directors, the Gordon-Commission felt that the presence of independent Canadian citizens on the board would ensure that both the local subsidiary and its parent were informed of Canadian views and attitudes. The influence of Canadian directors would naturally be stronger if they represented a group of Canadian shareholders.

(I. M.)

Met één aandeel

VEREENIGD BEZIT VAN

10. To have the objective of a financial structure which provides opportunity for equity participation in Canadian enterprise by the Canadian public.

Comment: About 20 to 25 per cent of equity stock in foreign subsidiaries should be in the hands of Canadians, suggested the Royal Commission on Canada's Economic Prospects in 1957. A minor fiscal incentive was provided in 1963 through a reduced withholding tax on dividends going abroad, applicable to companies with in essence 25 per cent Canadian ownership. Its effect in promoting share offerings to Canadians has been modest. Some people argue with the principle of such legislation on the ground that domestic funds should be channeled into Canadian-owned enterprises, rather than spread out thinly over minority holdings in U.S. subsidiaries *.

11. Periodically to publish information on the financial position and operations of the company.

Comment: Companies with shares in the hands of the public would normally issue annual reports. The above guideline is presumably directed to firms who have not, or not yet, followed guideline No. 10. It raises the interesting question whether a company has an obligation to present financial and other operating data to a public which does not include at least some shareholders.

In 1957, wholly-owned foreign subsidiaries were urged by the Gordon-Commission to release financial data voluntarily. In 1961, Lindeman and Armstrong doubted whether exhortation would be effective; they anticipated no serious opposition among U.S. subsidiaries against possible non-discriminatory disclosure legislation. In 1966, the Minister of Finance, Mr. Mitchell Sharp, intimated the community at large ought to be informed of the financial structure and operating results of *all* important economic enterprises in Canada, „whether they are private or public companies”. He acknowledged the existence of legislative difficulties in this area (Toronto speech, May 4, 1966).

This year, the Carter-Commission on Taxation was also aware of difficulties, but concluded nevertheless: „It would be desirable if all substantial Canadian corporations were required to publish detailed annual financial statements. Possibly all of the larger corporations should be required to make shares available in the market. Whatever is done, the same rules should apply to foreign-controlled and domestic-controlled corporations”. And here is where matters stand at the moment: in the foreground guideline No. 11, in the background talk about legislation.

12. To give appropriate attention and support to recognized national objectives and established Government programmes designed to further Canada's economic development and to encourage and support Canadian institutions directed toward the intellectual, social and cultural advancement of the community.

Comment: These are really two guidelines. The first demands that the company support recognized national

INTERN TRANSPORT TRANSPORTWERKTUIGEN

TRANSPORTA

Postbus 3, Jutphaas, Tel. (03471) 4 86
(I.M.)

objectives. These are not spelled out, but the Economic Council of Canada has postulated as society's goals: (1) full employment; (2) a high rate of economic growth; (3) reasonable stability of prices; (4) a viable balance of payments; and (5) an equitable distribution of rising incomes. Corporations (presumably both resident and non-resident) are expected to cooperate with the Government in programs aimed at achieving these objectives.

The second part of guideline No. 12 invites voluntary corporate aid by Canadian subsidiaries of U.S. corporations to Canadian universities, health and welfare organizations and cultural endeavors.

What the guidelines do not say

The official guidelines do not say, or even imply, that the behavior of U.S. subsidiaries leaves a lot to be desired. On the contrary, the Minister of Trade and Commerce recognized explicitly „that there is already widespread adherence to such principles among subsidiary companies in Canada both in spirit and in deed”. This is very similar to what the Gordon-Commission wrote ten years ago: „There are so many real advantages to Canada arising from the activities of foreign-controlled companies in this country that conflicts or potential conflicts between the interests of Canada and those of the foreign owners seem somewhat small and unimportant by comparison. Moreover, these conflicts of interests would be more the exception than the rule”.

However, a single instance of inept performance by a U.S. subsidiary is always in danger of being considered typical of the behavior of U.S. firms in general, a danger that should be avoided.

Conclusions

The following observations, drawn from Canadian experience with U.S. direct investment, are offered to European readers for comparison with their own findings:

(1) Most beneficial economic developments seem to be attended by some disadvantages. Dependence on foreign capital is no exception. If a country attracts equity capital from elsewhere, it obtains not only funds, but also know-how and often an assured market, either abroad (export-promoting investments) or at home (import-replacing production). On the other hand dividends have to be paid to non-residents — a debit item on the balance of

* A Canada Development Corporation, proposed in the April 1965 budget to channel Canadian savings into Canadian enterprises, is still in the idea stage.

(I. M.)

1894 : aandeelhouder in ca. 200 ondernemingen

payments. A foreign head office may from time to time make decisions about domestic operations which are appropriate for the organization as a whole, but not necessarily in the best interest of the subsidiary or the nation in which it is located. The policy of a foreign government may, through a head office in that country, occasionally limit the operations of a domestic subsidiary.

If certain aspects of foreign control create misgivings, it is essential to evaluate their significance in relation to the considerable benefits obtained and to investigate the possibilities of remedial action. This brings us to the second point: the need for facts.

(2) Fragmentary evidence is of limited value in assessing the implications of foreign direct investment. The data have to be broadly representative and up to date as well.

The Federal Government has begun to collect information systematically. By the end of March this year, more than 2,000 subsidiary companies had informed the Minister of Trade and Commerce of their response to the March 31, 1966 guidelines. The Minister also indicated that some statistical data gathered on the operations and financing of large Canadian subsidiaries will be published shortly.

A cabinet committee under Mr. Walter L. Gordon, recently appointed president of the Privy Council, will make an intensive study of the effects of foreign direct investment in Canada.

(3) Preliminary evidence suggests one likely finding of further investigations: blanket statements about what foreign subsidiaries in Canada are doing or should be doing are not always appropriate. A policy which may be reasonably expected from a long-established subsidiary may not commend itself to a new branch. Small firms cannot do what big firms can. What makes sense for a primary producer geared to exports may not appeal to a secondary manufacturer producing for the domestic market. Such differences call for discernment in government policy and public opinion.

(4) Canadian officials and businessmen are usually far better informed about the United States than Americans, with their world-wide responsibilities, are about Canada. Occasionally, new U.S. regulations are put into effect before Washington („a vast machine”) has had time to consider the drastic consequences their unmodified application would have for Canada. It comes naturally to an American businessman to see Canada as an extension of his domestic operations. Sometimes, this may lead to practices that cause some friction, but on the whole Canadians and Americans find it easy to work together and to settle any differences amicably.

Montreal.

HERBERT BYLEVELD.

Literature:

(1) *Royal Commission on Canada's Economic Prospects (Gordon Commission), Final Report*, November, 1957, Queen's Printer, Ottawa 1957.

(2) *Policies and Practices of United States Subsidiaries in Canada* by John Lindeman and Donald Armstrong, published by the Canadian-American Committee, 1961.

(3) *Foreign Ownership of Canadian Industry*, by A. E. Safarian, published by McGraw-Hill, Toronto 1966.

(4) *Report of the Royal Commission on Taxation (Carter Commission)*, Queen's Printer, Ottawa 1966.

(5) *Scientific Research in Canadian Industry*, by Herbert Byleveld, National Industrial Conference Board, Montreal 1963.

De handelsbetrek

VERGELEKEN met de omvang van de totale Canadese buitenlandse handel, die in 1965 \$ 17.373 mln. beliep, beweegt de Nederlands-Canadese goederenhandel die een waarde had van \$ 184,1 mln. zich op een bescheiden niveau. Voorlopige cijfers voor 1966 geven een stijging aan tot \$ 200 mln. Uit de aan de Canadese statistiek ontleende cijfers blijkt dat de Nederlandse invoer uit Canada in 1965 slechts voor 41,1 pCt. door export zou zijn gedekt. Dit percentage geeft echter geen duidelijk beeld, omdat 45 pCt. van de Nederlandse invoer uit Canada als transitito moet worden beschouwd, dus via Nederland over vrijwel alle delen van Europa wordt verspreid. De werkelijk voor Nederland bestemde invoer uit Canada vertoont een veel gunstiger dekkingspercentage, te weten van 85,6 pCt. De Nederlands-Canadese goederenruil kan zeker niet onevenwichtig worden genoemd; wel kan worden gezegd dat deze ruil zich voltrekt op een te laag niveau wanneer wordt bedacht, dat Nederland zowel als Canada tot de vooraanstaande handelsdrijvende naties van de wereld behoren.

Een groot deel van Canada's buitenlandse handel speelt zich af met de Verenigde Staten, een land dat 50 pCt. van de Canadese export afneemt en 70 pCt. van de Canadese invoer levert. Traditioneel onderhoudt Canada met Groot-Brittannië een intensief handelsverkeer. Het Britse aandeel in de Canadese import bedraagt 7,2 pCt.; dit is meer dan het aandeel van de gezamenlijke E.E.G.-landen, dat in 1965 6 pCt. bedroeg. Uit Japan was 2,6 pCt. van de Canadese import afkomstig. Wordt het aandeel van de Verenigde Staten in de Canadese import buiten beschouwing gelaten, m.a.w. wordt de resterende Canadese importmarkt in aanmerking genomen, die nog altijd rond \$ 2.000 mln. beloopt, dan bedraagt het Britse aandeel hierin 23,9 pCt., het Japanse 8,9 pCt., het Westduitse 10 pCt., het Franse 4,8 pCt., het Italiaanse 4,1 pCt., het Belgisch-Luxemburgse 3,6 pCt. en het Nederlandse 2,8 pCt.

In het onderstaande overzicht is voor 1965 een beeld gegeven van het Canadese handelsverkeer met de Euro-markt-landen.

Land	Export naar Canada	Import uit Canada	Dekkings- percentage
	(in \$ mln.)		
West-Duitsland	209,5	189,5	110,6
Frankrijk	96,1	87,3	110,1
Italië	80,3	93,2	86,2
B.L.E.U.	72,0	128,0	56,3
Nederland	56,3	127,8	44,1
Totaal E.E.G.	514,2	625,8	82,2

De samenstelling van de Nederlandse export naar Canada

VOLGENS de hoofddeling van de Canadese statistiek werd in 1965 44,4 pCt. van de Nederlandse export naar Canada gevormd door niet eetbare eindprodukten, 30,1 pCt. door niet eetbare halfabrikaten, 17,2 pCt. door voedings- en genotmiddelen, 6,8 pCt. door niet eetbare grondstoffen en 1,5 pCt. door speciale transacties.

Verpakkingen tussen Nederland en Canada

Het Nederlandse exportpakket naar Canada is samengesteld uit ca. 800 verschillende producten. Daarvan bereikten er in 1965 slechts 7 een waarde van meer dan \$ 1 mln., t.w.: pijptabak (\$ 1.964.851), stalen platen (\$ 5.844.717), schepen en boten (\$ 2.756.818), scheepsdieselmotoren (\$ 1.408.485), bandrecorders (\$ 1.249.401), elektrische buizen (\$ 1.338.159) en elektrische scheerapparaten (\$ 1.294.285).

Hoewel van omvang bescheiden, is de Nederlandse export naar Canada zeer stabiel en toont van jaar tot jaar een regelmatige groei. Canada is om verschillende redenen een aantrekkelijke markt voor buitenlandse leveranciers. Het is een goed georganiseerd land, met een regering die een evenwichtig beleid voert. Canada heeft momenteel een bevolking van ruim 20 mln. personen. Het bruto nationaal produkt per hoofd bedraagt \$ 2.500, tegen \$ 3.600 in de Verenigde Staten en \$ 1.500 in Nederland. In oppervlakte is Canada het op één na grootste land ter wereld, naar grootte der bevolking neemt het de 29ste plaats in, maar het bruto nationaal produkt van Canada wordt slechts door 6 landen overtroffen en bereikte in 1965 een waarde van \$ 52 mrd. Al deze factoren zijn een aanwijzing dat versteviging van de economische betrekkingen met Canada van veel belang is. De indruk bestaat dat dit van Nederlandse zijde in het verleden niet voldoende is beseft, resp. dat de aandacht te zeer gericht is geweest op meer nabij gelegen afzetgebieden, die gemakkelijker te bewerken zijn.

Het is een feit dat Canada niet tot de eenvoudige markten behoort. De concurrentie, zowel van de binnenlandse industrie, als van landen zoals de Verenigde Staten, Engeland, Japan en Duitsland is groot. Nederland had echter van de grote goodwill die het in Canada geniet, een beter gebruik kunnen maken dan het in feite heeft gedaan. Merkwaardig is dat de naoorlogse vraag naar Nederlandse consumptiegoederen veeleer van Canada is gekomen, dan dat deze van Nederlandse zijde is gestimuleerd. Dit is veroorzaakt door de belangrijke naoorlogse emigratie van Nederlanders naar Canada. Onder de oud-Nederlanders in Canada bevindt zich een aantal zakenlieden, die zich hebben toegelegd op de invoer van Nederlandse voedings- en genotmiddelen. Naar schatting wordt 70 pCt. van deze goederen in Canada geïmporteerd door zakenlieden van Nederlandse stam. In hun streven een onafhankelijk bestaan op te bouwen, waren zij bereid zich meer inspanning te getroosten voor de verkoop van Nederlandse producten dan de Canadese importeurs. Een belangrijke basis voor deze afzet vormden de Nederlandse immigranten die, nog onbekend met de in Canada aan de markt zijnde producten, geneigd waren de uit Nederland bekende merken te kopen, ook al moest daar iets meer voor worden betaald.

Wat aanvankelijk een voordeel was, dreigde in een nadeel om te slaan. Enerzijds waren de importeurs geneigd genoeg te blijven nemen met een afzet onder oud-Nederlanders, anderzijds was het moeilijk de Nederlandse industrie ervan te doordringen dat, wanneer men een aandeel

wilde hebben in de eigenlijke, veel grotere, Canadese markt, hiervoor gebruik moest worden gemaakt van de in Canada gebruikelijke verkoopmethoden. Aanpassing van verpakkingen aan de smaak van het Canadese publiek en het voeren van reclamecampagnes op in Canada gebruikelijke schaal was daarvoor vereist. Gezien de grote kosten, verbonden aan het adverteren in Canada, is het voeren van collectieve campagnes de aangewezen methode, maar slechts in enkele gevallen (kaas en bloembollen) is dit gerealiseerd. Daarnaast moet worden gewezen op het succes van de Nederlandse pijptabakindustrie, die terdege heeft ingezien welke eisen moeten worden gesteld aan een goede bewerking van de Canadese markt. Het gevolg is dan ook geweest dat in 1964 de export van pijptabak een hoogte bereikte van \$ 2,1 mln. Dat dit cijfer daarna is teruggelopen vindt zijn oorzaak in het feit dat één der Nederlandse tabaksfabrieken ongeveer 1½ jaar geleden overgegaan is tot productie in Canada.

De Nederlandse export van kapitaalgoederen en andere technische producten naar Canada is jarenlang van geringe betekenis geweest. In 1960 bestond slechts 10 pCt. van het Nederlandse exportpakket uit machines, tegen 35,7 pCt. uit agrarische en dierlijke producten. (De totale Nederlandse export naar Canada bedroeg in dat jaar \$ 29,1 mln.). Vijf jaar later was deze verhouding geheel anders komen te liggen, zoals hierboven is aangegeven. Stellig mag hier van een verheugende ontwikkeling worden gesproken, omdat hieruit blijkt dat de Nederlandse industrie van kapitaalgoederen en industriële halffabrikaten geleidelijk aan meer vaste voet op de Canadese markt gaat krijgen. Dit is noodzakelijk, want wil de Nederlandse export naar Canada wezenlijk groter worden, dan zal de inspanning op deze sector moeten worden gericht. De Canadese bevolking is jong, waardoor de beroepsbevolking veel sneller groeit dan in Europa en in de Verenigde Staten. Van nu tot 1970 zal voor 1 mln. jonge Canadezen werkgelegenheid moeten worden gevonden. Met name de secundaire industrie zal daartoe moeten worden ontwikkeld. De Canadese regering is op dit gebied zeer actief.

Canada is 's werelds grootste producent van nikkel, asbest en zink, het neemt de tweede plaats in als producent van goud, aluminium, uranium en zwavel, de derde plaats voor zilver, de vierde voor koper en lood en de vijfde voor ijzererts. Door de nieuwe hulpbronnen waarover het land na de tweede wereldoorlog de beschikking heeft gekregen, is een groots industrialisatieproces op gang gekomen. De grote reserves aardolie, aardgas, uranium en hydro-elektrische energie hebben de aluminiumindustrie, de elektro-metallurgische industrie en de elektro-chemische industrie een grote vlucht gegeven. Van belang is dat de kapitaalgoederen en andere industriële uitrustingen die Canada voor dit industrialisatieproces nodig heeft, goeddeels uit het buitenland moeten worden betrokken. Terecht heeft Nederlands Ambassadeur in Canada, Z.Exc. A. H. J. Lovink, herhaaldelijk bepleit dat de Nederlandse zakenlieden op het hoogste niveau persoonlijk in

Canada de mogelijkheden gaan onderzoeken die hier voor de Nederlandse industrie liggen. Daarbij dient te worden bedacht dat Canada er zeer veel waarde aan hecht de afhankelijkheid van de machtige zuiderbuur te verminderen en daarom open staat voor initiatieven van andere landen.

Of de uitbreiding van de Nederlandse belangen in Canada moet worden gezocht in vergroting van de export naar dat land dan wel dat de voorkeur moet worden gegeven aan vestiging van dochterondernemingen of aan het zoeken van samenwerking met Canadese fabrieken door kapitaalparticipaties, uitwisseling van know-how of licentieverlening, zal van geval tot geval moeten worden beoordeeld. De mening bestaat dat Nederland op dit gebied zijn kansen nog niet ten volle heeft benut. Van de vestigingen door Nederlandse bedrijven in Canada kunnen er 11 als productie- of assemblagebedrijf worden aangemerkt, 20 als verkoopkantoren, waaronder 2 transportbedrijven, 1 bedrijf laat de productie in licentie vervaardigen en 1 bedrijf heeft een „joint venture” met een Canadees bedrijf aangegaan. Voorts hebben twee verzekeringmaatschappijen en twee bankinstellingen in Canada dochterondernemingen, terwijl ten slotte door één onderneming langs de Canadese westkust het scheepvaartbedrijf wordt uitgeoefend.

Wanneer deze opsomming wordt vergeleken met de belangen van andere Europese landen als West-Duitsland, België, Zwitserland en Frankrijk, dan moet het van belang worden geacht dat Nederland actief de mogelijkheden op dit terrein onderzoekt. In dit verband moet ook worden gewezen op het feit dat er tussen Nederland en Canada een verdrag bestaat tot vermindering van dubbele belastingheffing, dat, meer dan vaak verondersteld wordt, interessante perspectieven biedt.

De Canadese export naar Nederland

VAN de totale Canadese export in 1965 ad \$ 8.737 mln. was \$ 127,8 mln. voor Nederland bestemd. Nederland was daarmee op 7 na de belangrijkste afnemer van Canada. De belangrijkste groep produkten door Canada aan Nederland geleverd, is voedingsmiddelen, t.w. 36,3 pCt., gevolgd door niet eetbare halffabrikaten: 31,7 pCt., niet eetbare grondstoffen: 24,9 pCt. en niet eetbare eindprodukten: 7,1 pCt.

Van oudsher is Canada een leverancier van grondstoffen en halffabrikaten geweest, hetgeen uit deze opsomming duidelijk blijkt. Ook de groep voedingsmiddelen kan voor een belangrijk deel als zodanig worden beschouwd, aangezien een export ter waarde van ruim \$ 30 mln. aan granen hieronder ressorteert. In weerwil van het feit dat de import in Nederland van eindprodukten uit Canada nog betrek-

kelijk gering is, is er toch sprake van een constante toename.

De Canadese industrie van eindprodukten verkeert in een moeilijke positie. Enerzijds is deze industrie voor een groot deel in handen van het buitenland, voornamelijk de Verenigde Staten, met het gevolg dat het exportbeleid door de buitenlandse hoofdkantoren wordt bepaald. De Canadese dochterbedrijven zijn daardoor in vele gevallen te beschouwen als productiebedrijven, terwijl de export geschiedt vanuit de moederondernemingen. Anderzijds hebben de Canadese fabrikanten van eindprodukten een betrekkelijk geringe binnenlandse markt, waardoor de produktieseries klein zijn. Bovendien hebben deze bedrijven te maken met aanzienlijke importconcurrentie. Een en ander had tot gevolg dat de Canadese ondernemer weinig belangstelling had voor export van zijn goederen. In de afgelopen zes jaar is hier echter geleidelijk aan verandering in gekomen, voornamelijk als gevolg van de grote activiteit van de federale overheid, zowel als van verschillende provinciale overheden.

De Canadese regering heeft een goed doordachte exportbevorderingscampagne opgezet. De resultaten zijn niet uitgebleven, niet in het minst vanwege het feit dat fabrikanten zich individueel of groepsgewijze doelbewust zijn gaan toeleggen op het bewerken van overzeese markten. Een goed voorbeeld hiervan is de activiteit van de Canadese houtimporteurs die zich veel moeite getroosten de bouw van houten systeemwoningen te propageren. Niet alleen is de afzet van hout hierdoor gestimuleerd, maar ook verschillende andere Canadese eindprodukten, zoals verwarmingsapparatuur, keukens, woninginrichting e.d., worden in stijgende mate in Nederland verkocht.

IN het bestek van dit artikel konden slechts enkele facetten van de Nederlands-Canadese economische betrekkingen worden belicht. Het is verheugend te kunnen vaststellen dat de laatste jaren de belangstelling van de zijde van het Nederlandse bedrijfsleven voor Canada weer sterk toeneemt. Terecht: het stabiele, door de natuur zo rijk bedeelde, Canada, waar de Nederlanders en ook het Nederlandse produkt een uitstekende reputatie genieten, vormt voor de Nederlandse expansiedrang een natuurlijk werkterrein. De Nederlandse ondernemer moet zich aanpassen — uiteraard — aan de Noordamerikaanse marktverhoudingen, hetgeen veelal een tijdrovende en kostbare aangelegenheid is. Slaagt hij erin in Canada vaste voet te verkrijgen, dan kan hij ervan verzekerd zijn, dat zijn belangen zullen blijven groeien. De door de Canadezen vaak gelanceerde slagzin: „Grow with Canada”, heeft een reële inhoud.

's-Gravenhage.

Drs. H. BLOEMENDAAL.

(I.M.)

BELEG INTERNATIONAAL
BELEG IN **Interunie**

...EINDE ZEVENDE TIJDVAK...
INTERUNIE...
...EINDE ZEVENDE TIJDVAK...
...EINDE ZEVENDE TIJDVAK...

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

Het belang van de emigratie naar Canada voor de Nederlandse handel

NA de tweede wereldoorlog zijn er ruim 2½ mln. immigranten naar Canada binnengekomen. Aan het eind van 1965 bedroeg dit aantal 2.504.020. De emigratie uit Nederland naar Canada bereikte in dat jaar een aantal van 151.931. In 1966 emigreerden 3.516 Nederlanders naar Canada en in de eerste drie maanden van 1967 575 (vergeleken met 81 in deze periode van 1966).

In de bijgevoegde tabel is een overzicht opgenomen van de immigratie in Canada van 1946-1965 en het aandeel van Nederland daarin.

Immigratie in Canada 1946-1965

Jaar	Aantal	Waarvan uit Nederland	Jaar	Aantal	Waarvan uit Nederland
1946 ...	71.719	9	1956 ...	164.857	7.651
1947 ...	64.127	2.361	1957 ...	282.164	11.724
1948 ...	125.414	6.899	1958 ...	124.851	7.284
1949 ...	95.217	6.856	1959 ...	106.928	5.323
1950 ...	73.912	7.033	1960 ...	104.111	5.457
1951 ...	194.391	18.604	1961 ...	71.689	1.799
1952 ...	164.498	20.653	1962 ...	74.586	1.553
1953 ...	168.868	20.095	1963 ...	93.151	1.701
1954 ...	154.227	15.859	1964 ...	112.606	1.911
1955 ...	109.946	6.654	1965 ...	146.758	2.505

De cijfers voor Nederland hebben betrekking op de emigratie die tot stand is gekomen door bemiddeling van de emigratie-organen. Het betreft dus de zgn. land-verhuizers. De cijfers van het C.B.S. kunnen van de genoemde afwijken, omdat daarin ook de emigranten worden opgenomen, die niet noodzakelijkerwijs het voornemen hebben permanent in Canada te blijven.

Uit de tabel blijkt dat het zwaartepunt van de naoorlogse emigratie van Nederland naar Canada gelegen was in de jaren 1951-1954. Het jaar 1951 was het eerste jaar waarin Canada overging tot het toelaten van emigranten uit andere dan de agrarische sector. In die periode vertrokken ook vele Nederlanders naar Canada, die in ons land werkzaam waren geweest in commerciële beroepen of als zelfstandige zakenlieden. Met name deze laatste categorie had het voornemen om in Canada te gaan optreden als agent of importeur van Nederlandse goederen.

Aangezien in die periode de bepalingen voor het exporteren van kapitaal nog zeer stringent waren, moest vaak worden gestart zonder noemenswaardig kapitaal. Deze zgn. „commerciële” immigranten stonden in de beginjaren vaak met de rug tegen de muur en slechts ten koste van een meer dan normale inspanning zijn zij erin geslaagd importzaken op te bouwen. Deze zijn echter in verschillende gevallen uitgegroeid tot zaken van aanzienlijk belang.

Als basis voor hun afzet fungeerden de Nederlandse immigranten. Hierbij moet worden bedacht dat de Nederlandse emigratie naar Canada niet in 1946 is begonnen. Behalve de ruim 150.000 hierboven genoemde naoorlogse emigranten zijn er in Canada ca. 400.000 mensen van Nederlandse stam, die vóór de tweede wereldoorlog naar

Canada zijn geëmigreerd. Deze mensen zijn veelal hun Nederlandse afkomst nog niet vergeten en vormen mede een basis voor de afzet van Nederlandse goederen.

Produkten, die op deze wijze vooral door Nederland naar Canada worden verkocht, zijn o.m.: chocolade en suikerwerken, kaas, sigaren, textielprodukten. Er zijn in Canada nog steeds importzaken, die uitsluitend gespecialiseerd zijn op de invoer van Nederlandse consumptiegoederen en deze voor het overgrote deel verkopen aan oud-Nederlanders. Andere zaken zijn er daarnaast in geslaagd deze goederen ook te plaatsen bij de Canadese supermarkten en andere detailzaken. Ten slotte zijn er ook importeurs van Nederlandse origine, die zich van het begin af hebben toegelegd op het bewerken van de Canadese markt.

Zelfstandige bedrijfsvestigingen

UIT cijfers van het Canadese Department of Citizenship and Immigration is gebleken dat de Nederlanders een vooraanstaande rol spelen bij het opbouwen van een zelfstandig bedrijf. In de periode 1950-1965 werden 5.558 zelfstandige vestigingen geregistreerd van landbouwers en 2.258 in andere bedrijfstakken. Dat Canada voor een aantal landbouwmachines van Nederlandse makelij een aantrekkelijk afzetgebied is gebleken, is o.m. hieruit te verklaren. In 1965 werden landbouwmachines ter waarde van \$ 901.816 naar Canada geëxporteerd.

Een andere sector waarin het verband tussen de Nederlandse export naar Canada en de vestiging van zelfstandige bedrijven door Nederlandse emigranten in dat land duidelijk naar voren komt, is die van de boomkwekers. Er zijn in de provincie Ontario en in mindere mate in Brits Columbia tal van oud-Nederlanders, die eigen boomkwekerijen hebben gevestigd. Deze richten zich voor de aanschaf van boomkwekerijprodukten in belangrijke mate op Nederland. Het is niet mogelijk exact aan te geven in welke orde van grootte de bedragen liggen van de produkten welke langs deze kanalen door Nederland naar Canada worden geëxporteerd, omdat naast de boomkwekerijen, geleid door oud-Nederlanders, er ook vele eigendom zijn van oud-Belgen en van Canadezen. Niettemin is het interessant een indruk te geven van de exportwaarde in 1965 van deze produkten: rozestruiken voor \$ 110.450, vruchtbomen voor \$ 44.566, overige bomen voor \$ 868.568, bijzondere boomsoorten voor \$ 42.081.

Volledigheidshalve zij nog vermeld dat de export van gladiolen- en tulpebollen in 1965 een waarde omvatte van \$ 744.762, van wortel- en knolgewassen van \$ 687.981 en van snijbloemen en sierplanten van \$ 79.222.

Wat de vestiging in andere bedrijfstakken betreft, volstaan wij met het vermelden van het feit dat daartoe een 150-tal Nederlands-Canadese bakkers behoort. De export van bakkerijmachines en machines voor de suikerwerkindustrie, in 1965 ter waarde van \$ 431.473, is voor een deel daaraan toe te schrijven.

Er zijn ons drie van deze bakkers bekend, die in Nederland een eenmansbedrijf bezaten, maar in Canada aan het hoofd staan van florerende zaken, elk met ca. 40 man personeel en met investeringen in machines en onroerende goederen van relatief aanzienlijke omvang. In deze gevallen is men bereid aanbiedingen uit Nederland van grondstoffen en machinerieën met extra aandacht en welwillendheid te beoordelen, in sommige gevallen met gunstig resultaat voor de Nederlandse industrie.

Rijkskredietgarantieregeling

VOOR de financiering van bedrijven, gevestigd door Nederlanders in Canada, worden hoofdzakelijk twee wegen gevolgd. De kleinere leningen ter financiering van machines, vrachtwagens, tractoren e.d., worden verstrekt door zgn. „credit-unions”, coöperatieve spaar- en kredietinstellingen, te vergelijken met de Nederlandse coöperatieve boerenleenbanken, en gevormd door Nederlandse immigranten in Canada. Het betreft hier doorgaans kortlopende kredieten voor twee à drie jaar. De grotere leningen voor de financiering van bedrijfspanden of boerderijen worden als regel rechtstreeks door kredietinstellingen aan Nederlandse immigranten verstrekt op basis van een garantie.

In beide gevallen worden garanties verstrekt binnen het kader van de Rijkskredietgarantieregeling voor emigranten. Deze regeling werd in 1955 in het leven geroepen en beoogt door het verlenen van garanties door de overheid aan banken en andere financieringsinstellingen in binnen- en buitenland de verstrekking van kredieten aan emigranten te bevorderen. De noodzaak van een dergelijke regeling was gebleken omdat het de immigrant in zijn nieuwe vaderland vaak moeilijk viel zijn kredietwaardigheid te bewijzen tegenover de daar gevestigde kredietinstellingen.

Op deze wijze werden in 1965 acht leningen aan individuele kredietnemers in Canada verstrekt tot een totaal bedrag van f. 689.600. In het zelfde jaar werden zes leningen aan Nederlanders in Canada, in vroeger jaren verstrekt, vervroegd afgelost, waardoor een bedrag van f. 241.000 terugvloede. Het aantal nog uitstaande leningen beliep per ultimo 1965 in Canada 40 met een totaal bedrag van f. 2.750.750 ¹⁾.

De kredietgarantieregeling bevat onder meer de bepaling dat geen garantie voor een lening wordt verstrekt, indien zonder garantie de lening op redelijke voorwaarden kan worden verkregen. M.a.w., leningen onder de garantieregeling worden slechts verstrekt in gevallen waar de normale financieringsinstellingen het risico te groot achten. Niettemin zijn de ervaringen met deze regeling zeer gunstig. Slechts in één geval moest schade worden betaald wegens het niet nakomen van de verplichtingen door een leningnemer.

Het grootste deel van de schade die in de periode 1955-1965 moest worden uitbetaald, had betrekking op verliezen wegens de devaluatie van de Canadese dollar en de revaluatie van de gulden. Voor het verlenen van een garantie wordt een risicopremie in rekening gebracht van 0,25 pCt. tot 1,5 pCt. over het jaarlijks uitstaande bedrag. Tot nu toe werd door de Staat aanzienlijk meer premie ontvangen dan aan schade moest worden uitbetaald.

¹⁾s-Gravenhage.

P. G. HUSER.

Het Canadese investeringsklimaat

De economische situatie

IN discussies over economische aspecten van Canada wordt vaak vergeten dat dit land, hoewel één van de rijkste ter wereld, nog een ontwikkelingsland is in de ware zin van het woord. Sinds het einde van de tweede wereldoorlog hebben we een duidelijke trek gezien van de boerderij naar de fabriek en nu completeert een snel groeiende „secondary” industrie een gevarieerd grondstoffen- en agrarisch productie-apparaat. Exportcijfers illustreren de relatieve groei van de bosbouw en de mijnbouw ten opzichte van de landbouw, terwijl in de laatste jaren de export van halffabrikaten en consumptiegoederen belangrijk is toegenomen. De totale export nam sinds 1962 met gemiddeld bijna 13 pCt. per jaar toe.

Hoewel 1966 het zesde opeenvolgende jaar van expansie was, bracht ook in Canada de snel toenemende welvaart problemen mee. De totale waarde van goederen en diensten steeg met ongeveer 10½ pCt. tot een geschatte Can. \$ 57,5 mrd.; prijsverhogingen waren echter verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de toename.

Als voornaamste factoren voor de groei van het nationaal produkt kunnen worden genoemd:

- a. de recordexport, inclusief de grote graanverkopen naar de communistische landen en de grote vraag van de Verenigde Staten naar grondstoffen en industrieproducten;
- b. de massale investeringen in de mijnbouw, de pulp- en papierindustrie, de zware industrie, en de olie- en aardgaswinning;
- c. de grote consumptieve vraag en de zware overheidsuitgaven;
- d. een rijke graanoogst van ongeveer 23 mln. ton.

De betalingsbalans ontwikkelde zich bevredigend. De netto goederenuitvoer dekte ruimschoots de toename van dividenden en rentebetalingen aan het buitenland, terwijl het betalingsbalanstekort werd opgevangen door kapitaalinvloer, voornamelijk langlopend en van Amerikaanse oorsprong.

Het jaar 1966 bracht het hoogtepunt van een langdurige en brede expansie. Nadat in de tweede helft van 1965 „full-employment” was bereikt, werden de traditionele excessen van een hoogconjunctuur steeds duidelijker. Monetair en fiscale maatregelen bleven dan ook niet uit. Mede onder invloed van maatregelen genomen door de Centrale Bank bereikte de rentevoet een nieuw hoogtepunt. Om de vraag van de consumenten en producenten af te remmen, werd de inkomstenbelasting verhoogd, werden de toegestane afschrijvingen verlaagd en werd tijdelijk een gedeelte van de kasmiddelen van ondernemingen afgezoogen. Voorlopig bleven de looneisen excessief, terwijl de prijzen zich in opwaartse richting bleven bewegen.

In de tweede helft van het jaar 1966 begon de economische heroriëntering zich duidelijker af te tekenen. Gebrek aan hypotheekgelden reduceerde de woningbouw drastisch, gebrek aan consumentenkrediet accentueerde de afnemende vraag naar duurzame consumptiegoederen, inclusief auto's. De voorraden liepen snel op, hetgeen niet naliet een matigende invloed uit te oefenen op de investeringen.

¹⁾ Emigratie 1965, Verslag van de werkzaamheden der Nederlandse emigratie-organen.

Na de langdurige periode van groei is het logisch te verwachten dat de huidige aanpassing nog enige tijd zal voortduren. De nieuwe arbeidsovereenkomsten zullen de loonkosten verder doen stijgen, terwijl de grote voorraden de winsten van de ondernemingen ongunstig zullen beïnvloeden.

Huidige schattingen voor kapitaalinvesteringen doen slechts een nominale verhoging voor 1967 verwachten. Indien rekening wordt gehouden met de prijsverhoging, zou hier zelfs van een kleine reductie kunnen worden gesproken.

In de laatste paar maanden werd duidelijk welke weg de Centrale Bank en de overheid met hun monetaire politiek willen inslaan. De discontovoet werd tweemaal verlaagd, terwijl enige beperkende fiscale maatregelen werden opgeheven. De geldhoeveelheid werd niet onbelangrijk uitgebreid en krediet is gemakkelijker verkrijgbaar tegen iets verlaagde rente. De prijzen van levensmiddelen zijn enigszins gedaald, terwijl de indices voor andere consumptiegoederen een bescheidener stijging laten zien.

Aanwijzingen als een grote flexibiliteit voor overheidsuitgaven tezamen met een zich snel aanpassende belastingpolitiek geven gegronde hoop voor een hernieuwde expansie in de tweede helft van 1967. Van de huidige aanpassing kan dan worden gezegd, dat zij van gematigde afmetingen is. De beroepsbevolking blijft, geholpen door de immigratie, aanzienlijk groeien, terwijl in de komende maanden de binnenlandse vraag gunstig zal worden beïnvloed door Canada's eeuwfeest.

Twee onzekerheden

DE twee grote onzekerheden in het totale economisch beeld zijn de kapitaalinvesteringen en de produktiviteit. Na een effectieve toename van bijna 20 pCt. in 1966 wees het laatste onderzoek naar voorgenomen investeringen voor 1967 praktisch onveranderde uitgaven aan. Sinds dit onderzoek zijn de toegestane afschrijvingspercentages verhoogd, terwijl de komende overheidsbegroting verdere stimuli kan inhouden. De werkelijke investeringen zullen daarom vrijwel zeker de huidige prognoses overschrijden.

Produktiviteit, kosten en prijzen geven op het ogenblik reden tot bezorgdheid. De gemiddelde verhoging van de lonen en salarissen in 1966 was aanzienlijk hoger dan de toename in produktiviteit. De kosten namen sneller toe en de produktiviteit verbeterde in mindere mate dan in de Verenigde Staten. Een dergelijke ontwikkeling is nog bedenkelijker als men zich realiseert dat de beide landen elkaars voornaamste handelspartners zijn, die geleidelijk aan tot een verdere reductie van tarieven willen komen. Canada's internationale concurrentiepositie zou ernstig worden aangetast als deze ontwikkeling zich zou blijven voortzetten.

In een beschrijving van het Canadese investeringsklimaat mag een enkel woord omtrent een recent rapport betreffende belastingen niet ontbreken. Dit zgn. „Carter Report” stelt radicale veranderingen voor in het Canadese belastingstelsel. Invoering ervan zal verreikende implicaties hebben voor de economische groei, de inkomensverdeling, de besparingen en beleggingen, de kapitaalmarkten en andere facetten van de economie. Terwijl aan de ene kant wordt voorgesteld om koerswinsten te belasten, worden aan de andere kant belangrijke belastingfaciliteiten verleend voor inkomsten uit dividenden, ontvangen van Canadese ondernemingen.

De verwachting is, dat een aanzienlijk groter gedeelte van de Canadese besparingen naar de aandelenmarkt zal vloeien ten koste van de rentedragende beleggingen. Bepaalde belastingconcessies voor sectoren als mijnbouw, petroleum en levensverzekering zouden worden opgeheven. De positie van de buitenlandse aandeelhouders zou weinig verandering ondergaan, zodat deze groep onder gunstige voorwaarden zou kunnen deelnemen aan de actieve aandelenmarkt die uit de invoering van de voorstellen zou voortvloeien.

De aandelen- en obligatiemarkten

DAAR de Canadese obligatie- en aandelenmarkten belangrijk beïnvloed worden door gebeurtenissen buiten haar grenzen, met name in de Verenigde Staten, zullen internationale politieke ontwikkelingen mede de toekomstige richting bepalen. Aan de vastbeslotenheid van Washington om de rentevoet te doen dalen ligt de veronderstelling ten grondslag dat Canada eenzelfde patroon zal volgen. Behalve dat enige zwakke sectoren van het bedrijfsleven een expansieve politiek voorschrijven, dicteren betalingsbalansoverwegingen en bestaande overeenkomsten een gelijkgerichte politiek van beide landen.

De Amerikaanse betalingsbalansproblemen verhinderen een aanzienlijke verlaging van de rentevoet. Als gevolg hiervan kan ook in Canada slechts een reductie van bescheiden afmeting worden verwacht. Een einde van het conflict in Vietnam zou de druk op de Amerikaanse betalingsbalans aanzienlijk verlichten, terwijl de noodzakelijke aanpassing ten gevolge van het overschakelen op een vredeconomie meer vrijheid, alsmede de noodzaak van een verdere daling van de rentevoet met zich zou brengen.

De voornaamste oorzaak van het herstel van de koersen in Wallstreet moet worden gezocht in de verbeterde krediet-situatie. De verlaging van de vereiste kasreserve voor spaardeposito's en de ruimere geldpolitiek van de Federal Reserve Board waren de voornaamste factoren. Enige belastingfaciliteiten werden wederom ingevoerd. Deze maatregelen herstelden enigermate het vertrouwen van de belegger, die zoals gebruikelijk de economische ontwikkeling in ruime mate anticipeert.

De Canadese markt herstelde zich eveneens, hoewel minder dramatisch. Hoewel de bedrijvigheid in Canada beter weerstand bood dan in de Verenigde Staten, is ook hier de kredietsituatie aanmerkelijk verbeterd. Op grond van de naoorlogse ervaringen en de aanpassing die reeds heeft plaatsgehad, lijkt het dat ongeveer een derde van de cyclische correctie achter ons ligt. De overheidsmaatregelen, ondernomen om de woningbouw te stimuleren, zullen meer tastbare resultaten geven in het laatste gedeelte van het jaar. Tegen die tijd zal de aanpassing van de voorraden veelal voltooid zijn, terwijl de belegger zich reeds richt op de winstverwachtingen voor 1968.

Daar de arbeidsmarkt weinig ruimte laat omdat het overschot veelal opgebruikt is in de expansie van 1961-1966, terwijl het industriële produktie-apparaat belangrijk is uitgebreid en de aanzienlijke loonsverhogingen nog niet volledig geabsorbeerd zijn, kan niet worden verwacht dat de winsten op korte termijn een sterke groei zullen vertonen. Deze invloeden doen verwachten dat de aandelenprijzen voorlopig slechts in bescheiden mate zullen oplopen. De militaire, politieke en internationale monetaire onzekerheden van 1967 maken de aandelenmarkt kwetsbaar voor tijdelijke inzinkingen.

Toronto.

Drs. H. VAN SILFHOUT.

Waarnemingen en ervaringen gedurende een tienjarig verblijf in Canada

„Not in spite but because of the recent tensions between French and English speaking Canadians, I believe a new degree of understanding, that amounts to a new kind, is taking shape in Canada. Its chief evidence is a new kind of Canadian: „the bilingual English””.

Blair Fraser in „The Times” van 28 februari 1967.

THE bilingual English”, een specimen dat in de Verenigde Staten vrijwel niet voorkomt, is ook in Canada, dat voor tweederde Engels sprekend is en voor eenderde Frans sprekend, zeer zeldzaam. De beschaaft Frans-Canadees daarentegen spreekt meestal ook behoorlijk Engels.

Nog niet lang geleden kon men regelmatig lezen over spanningen tussen de twee groeperingen in Canada. Hoe kan het ook anders wanneer men de meest voor de hand liggende vorm van communicatie, die via de taal, niet met ernst ter hand neemt. Gelukkig zullen er, naar Blair Fraser in *The Times* schrijft, binnenkort twintig hogere ambtenaren (Engels sprekenden) gedurende een jaar in Quebec-City gaan studeren aan de Université de Laval en in nauw contact worden gebracht met Frans sprekende families. Eenzelfde aantal Frans sprekende functionarissen uit de provincie Quebec zullen een soortgelijke training en studie in Toronto ontvangen.

De Canadese provincie Quebec

Hoe komt het eigenlijk, dat op het ééntalige Noord-amerikaanse continent een Frans sprekende enclave, „de Canadese provincie Quebec” is ontstaan? Misschien kan het antwoord op deze vraag tweeledig zijn: door een verzuim van Frankrijk en door een geniaal optreden van Engeland. Wij moeten hiervoor enige eeuwen teruggaan in de geschiedenis.

De expeditie van de Fransman Jacques Cartier voer in 1534 de St. Lawrence River op tot het huidige Montreal. Onder de energieke Samuël de Champlain, die in 1608 de stad Quebec stichtte, begon de vestiging van de Fransen op boerderijen aan beide kanten van de rivier op gang te komen. Het betrof een religieuze groep, gehoorzaam aan de driehoofdige leiding: gouverneur-bisschop-intendant, waarvan de macht van de bisschop zeker niet de geringste was.

De Italiaan John Cabot, die in opdracht van Engeland exploratietochten ondernam, arriveerde omstreeks 1500 op Newfoundland, maar het kwam toen niet tot kolonisatie. De Engelsen vestigden zich later dan de Fransen en verspreidden zich geleidelijk over een groter gebied.

De pelshandel komt tot bloei, onder de Fransen sterk gestimuleerd door De Champlain. De rijke bonthandel gaf aanleiding tot regelmatige botsingen tussen de Fransen en de Engelsen en tot een voortdurende strijd tussen de beide belangengroepen. De oorlogen in het oude Europa liepen parallel en werden ook op Canadese bodem uitgevochten.

Slag op de Plains of Abraham

In 1760 wordt het pleit beslist. De Engelsen onder generaal Wolfe overvallen de Fransen onder generaal Markies Montcalm op de Plains of Abraham, net buiten Quebec-City. De Fransen worden volledig verslagen. In 1763 wordt Canada een Engelse kolonie.

De Engelsen — heel knap — maken geen misbruik

van hun overwinning. Zij laten de Fransen hun eigen religieuze gemeenschap en hun eigen wetgeving behouden (ook nu nog heeft de provincie Quebec een eigen wetgeving, gebaseerd op de Code Napoléon). Hierdoor verwierpen de Engelsen zich een zekere sympathie. Doordat de Engelsen de Fransen teveel vrij lieten en zij, *zelfs tot voor kort*, bijzonder weinig deden om het integreren van de beide groepen te bevorderen en doordat de band van de Fransen met Frankrijk losser en losser werd, begon er iets als een Frans-Canadees „ras” te ontstaan, waarvan een deel thans meent meer recht te hebben zich „Canadees” te noemen dan de Engels-Canadezen, van wie velen nog bindingen hebben met Groot-Brittannië.

De Verenigde Staten onafhankelijk

Kort daarop, in 1783, wordt een deuk aan het Engelse prestige toegebracht door het onafhankelijk worden van de Verenigde Staten. Het duurt niet lang of Amerika laat zijn blik op Canada vallen, min of meer rekenend op de controverse tussen de Anglo-Canadians en de Franco-Canadiens. Dit blijkt een volledige misrekening van de Amerikanen te zijn. De Engelsen en de Fransen staan als „Canadezen” schouder aan schouder en de Amerikanen worden in 1812 teruggeslagen.

Verzuim en genialiteit

Als wij nu terugzien, is het wel duidelijk dat Frankrijk heeft verzuimd tijdig in te grijpen. Immers, met wat meer oplettendheid van Frankrijk in het verleden zou nu wellicht heel Canada een Frans sprekend land zijn geweest. Het geniale van de Engelsen blijkt vooral tussen 1763 en 1812, in welke periode zij een zekere binding met de Fransen tot stand wisten te brengen. Trouwens, ook het verlenen van de soevereiniteit aan Canada in 1867, door de stichting van „The Dominion of Canada within the Commonwealth”, een novum in de wereldpolitiek, was voor die tijd een knap stuk werk.

Dat Canada en Engeland de benoeming van de Gouverneur-Generaal van Canada van 1867 tot op de huidige dag aan het Engelse koningshuis hebben gelaten — weliswaar op voordracht van de Canadese regering — is eveneens bijzonder elegant. Van 1867 tot 1952 werd deze functie steeds door een hooggeplaatst Engelsman vervuld. In 1952 kwam er voor het eerst een Canadees voor in aanmerking, de Right Honourable Vincent Massey, die in 1959 werd opgevolgd door de Frans-Canadees Generaal-Majoor George P. Vanier, die in maart van dit jaar is overleden.

De benoeming van Gouverneur-Generaal George Vanier in 1959 zou als een aanduiding kunnen worden gezien dat de regering in Ottawa, die als Ministers zoveel mogelijk representanten van alle provincies en dus ook van Quebec tracht te krijgen, ernst maakt met het Frans-Canadese probleem.

Begin april is de nieuwe Gouverneur-Generaal benoemd: Roland Michener, High Commissioner voor

Canada in India, die vóórdien voorzitter was van „The House of Commons” in Ottawa.

Tweetaligheid geen onoplosbaar probleem

Voor het grote en dun bevolkte Canada, dat bijna net zo groot is als Europa en waar slechts 20 miljoen mensen wonen, mag de tweetaligheid geen onoplosbaar probleem vormen. De meest voor de hand liggende aanpak, nl. om Frans no. 1 te maken op de scholen in Engels-Canada en Engels in Frans-Canada, heeft men nog niet toegepast. Men zou de tweetaligheid als een charme van het land moeten gaan zien, waardoor Canada zich ook duidelijker zou onderscheiden van zijn machtige zuiderbuur, de Verenigde Staten, en waardoor de eigen identiteit meer kleur zou verkrijgen. De uitspraak door Prime-Minister Lester B. Pearson, enige jaren geleden als grap gedaan, blijft typerend: „The trouble is that we still can't decide, whether Canada is to be the forty-ninth state of America or America the twelfth province of Canada”.

Immigratie

Canada is het immigratieland bij uitnemendheid. Na de laatste wereldoorlog hebben zich ongeveer 200.000 Nederlanders in Canada gevestigd en deze nemen er een zeer gewaardeerde plaats in. Hoewel Montreal, in de provincie Quebec gelegen, de grootste stad van Canada is, is het aantal Nederlanders, dat zich daar gevestigd heeft, gering. De verklaring hiervoor is, dat meer dan 80 pCt. van de bevolking Frans spreekt, hetgeen de aanpassing voor de immigrant niet gemakkelijk maakt.

De meeste Nederlanders zijn naar Toronto en het zuiden van de provincie Ontario getrokken, terwijl een ander deel naar het westen is gegaan naar de provincies Alberta en British Columbia. Moeten wij deze 200.000 geëmigreerde Nederlanders als voor Nederland verloren beschouwen? Als staatsburgers uiteraard wel. Immers, het merendeel van deze immigranten wordt Canadees; dat is nu eenmaal de consequentie van emigratie.

In publikaties van het „Canadian Department of Citizenship and Immigration” kan men lezen hoe uitstekend de Nederlanders zich inpassen in het Canadese leven en dat zij, vergeleken met andere immigrantengroepen, verreweg het grootste percentage hebben bereikt dat een eigen zaak is begonnen. Maken wij niet een vergissing als wij deze groep als geheel zouden afschrijven als „ambassadors of goodwill” ten opzichte van Nederland? Is het wel voldoende bekend dat er onder onze immigranten in Canada een groot aantal uitstekend onderlegde krachten zitten, die het land langs de harde weg van de immigratie hebben leren kennen (en het daardoor ook goed kennen) en die in leidende posities onze handel en industrie in Canada zouden kunnen helpen?

Canada-Netherlands Councils

In 1959 is onderzocht of er behoefte en belangstelling zou bestaan om naast de Nederlands-Canadese Kamer van Koophandel, welke sinds de oorlog voor onze handel zulk voortreffelijk werk verricht, in Canada zelf een organisatie in het leven te roepen om de contacten — en daarbij werd in de eerste plaats gedacht aan handelscontacten — tussen Canada en Nederland te bevorderen. Van Canadese zijde bleek hiervoor grote belangstelling te bestaan. Er werd een Canada-Netherlands Council in Toronto opgericht en enkele jaren later kwam ook een Council aan de westkust tot stand, in Vancouver.

Deze Councils, die voor ongeveer tweederde uit vooraanstaande Canadezen bestaan en voor eenderde uit

Nederlanders, onderhouden nauwe contacten met de handelsafdelingen van onze Ambassade en Consulaten alsook met de Nederlands-Canadese Kamer van Koophandel in Den Haag. Ondanks deze gunstige factoren is de wat koude en inactieve houding van de Nederlandse handel en industrie ten opzichte van Canada teleurstellend. Het lijkt soms of Nederland, door zijn gerichtheid op Europa, een meer internationaal commerciële visie aan het verliezen is. Men is te weinig bereid om, zoals onze voorouders deden, „over de zeeën te zien”. Hierdoor raken wij de voorsprong, die wij in het verleden op andere landen hadden, kwijt en gaan markten, die de onze zouden kunnen zijn, voor ons verloren.

Waar vindt men een betere ontvangst dan in Canada, waar men niet alleen een beroep kan doen op duizenden bekwame werkers van Nederlandse stam, die het land en de markt goed kennen, maar waar ook de Canadees een meer actieve deelname van de Nederlandse ondernemer hetzij rechtstreeks, hetzij in een „joint venture” met hem, op prijs zou stellen?

Bevolking en klimaat

De oorspronkelijke bewoners van Canada zijn Eskimo's en Indianen. Thans wonen er in Canada nog ruim 11.000 Eskimo's, maar helemaal in het noorden in de Arctic Circle en aan de noordelijke kant van de Hudson Bay. Van de 200.000 Indianen, die over heel Canada verspreid zijn, woont ongeveer driekwart in reservaten.

De Eskimo's leven hun eigen vrije bestaan, de Indianen staan onder bescherming van de regering. Door die bescherming is het aantal Indianen in de laatste decennia weer aanzienlijk toegenomen. Als men er op attent is, herkent men in en rond Toronto de Indianen, waarvan velen hun werk (glazenwassers) in de stad verrichten. Met de Eskimo's, ook omdat zij in het hoge noorden wonen, komt men niet gemakkelijk in contact. De kunstzinnige industrie welke door hen is ontwikkeld en waarmede de regering wel enige bemoeienis onderhoudt: de zgn. stone-carvings en wood-carvings, dieren uit steen gehouwen en uit hout gesneden, is bijzonder populair.

Van de totale Canadese bevolking van 20 miljoen woont $\frac{9}{10}$ in een smalle strook, welke onmiddellijk ten noorden van de grens met de Verenigde Staten ligt. De strook beslaat van oost naar west een afstand van ongeveer 4.000 mijl en van zuid naar noord een afstand van niet meer dan 200 à 300 mijl.

Wat het klimaat van Canada betreft is het begrijpelijk dat men zich daarvan een barre voorstelling maakt als men zo nu en dan via de radio hoort dat er enorme sneeuwstormen voorkomen. Niets is echter minder waar dan dat. Het zojuist aangeduide gebied, met zijn grote bevolkingsconcentratie, ligt op dezelfde hoogte als Zuid-Frankrijk. Canada heeft dan ook warme zomers met in het algemeen stabiel weer. Temperaturen van 25-35° Celsius zijn geen uitzondering. Er is weinig regenval, vooral in Oost-Canada, zodat men heel plezierig de zomervakantie in dit gebied met zijn ontelbare meren kan doorbrengen.

's Winters, van eind december tot begin april, is er vooral in het oosten veel sneeuw. Er komen temperaturen voor van 20-30° Celsius onder nul. Het is evenwel een droge koude met veel zonneschijn, waardoor men de koude niet als onaangenaam voelt en wel degelijk van het buiten zijn kan genieten. Het ontbreken van een beschermend bergland ten noorden van Canada, alsmede het enorme wateroppervlak van de Hudson Bay, die tot diep in Canada binnendringt, zijn onder meer oorzaak van de lage temperaturen gedurende de winter. Enkele malen per jaar komen

„Go west young man”

Enkele opmerkingen over de provincie Brits Columbia

Algemeen
MET 366.255 vierkante mijl oftewel 9,5 pCt. van Canada's totale oppervlakte valt de grootte van Brits Columbia in de eerste plaats op. Deze provincie is afgescheiden van de naburige provincie Alberta door verschillende bergsystemen. Dit woord „afgescheiden” moest tot niet lang geleden vrij letterlijk worden opgevat, met als gevolg dat de economische oriëntatie van Brits Columbia meer naar het zuiden was gericht dan naar het oosten. Ontwikkelingen van het wegennet en van het moderne transportwezen hebben dit, nationaal gezien, wat meer recht getrokken. Toch zou het interessant zijn uit te vinden of er in Brits Columbia bijv. nog steeds méér personen zijn die positief staan t.o.v. een economische en/of politieke unie met de Verenigde Staten dan in een provincie als Ontario, dat een natuurlijke-barrière-invloed nooit heeft gekend.

De oriëntatie op het zuiden (Californië, Washington, Oregon) kan ook gedeeltelijk worden verklaard door het feit dat de Stille Oceaan leidde naar als regel economisch onderontwikkelde en niet-geïndustrialiseerde landen (met uitzondering van Japan) welke weinig vraag ontwikkelden naar produkten van Brits Columbia. Haar meer belovende markt lag naar het zuiden en later naar het „eigen” oosten. Afstanden spelen uiteraard ook een grote rol; de belangrijke Californische markt bijv. is aanmerkelijk dichterbij dan die van Ontario.

De kustlijn van Brits Columbia vertoont grootse, diep ingesneden fjorden met vóór de kust een archipel van grote en kleine eilanden. Het klimaat varieert van „bijna-Middellandse-zeetype” in het gebied van Vancouver en Vancouver Eiland, Canada's Riviera, tot zuiver continentaal in het noorden. Overvloedige regens het hele jaar

door hebben als gevolg dichte bossen van veelal enorme bomen. Naarmate de vochtige lucht verder het binnenland binnendringt, verliest zij steeds aan vochtigheid tegen de berghellingen met als gevolg dat in sommige delen van Brits Columbia woestijnachtige omstandigheden heersen die, ook al door de overvloedige zonneschijn, irrigatie nodig maken. Van hier komt de overvloed aan abrikozen, perziken, meloenen, watermeloenen enz.

Tot goed begrip van het dynamische karakter van de maatschappij hier, diene de lezer zich te realiseren dat er in het midden van de 19e eeuw op Vancouver Eiland 774 mensen van Europese origine waren en op „het vasteland” waren er al niet veel meer. Dit gebied werd in 1858 tot kolonie verklaard en verleden jaar herdachten we de 100e verjaardag van de creatie van de provincie Brits Columbia. Na 1850 was de bevolkingsgroei aanzienlijk, mede door de voltooiing van de trans-continentale spoorweg in 1886. Doortrekking van de laatste naar de Stille Oceaan was een der condities tot toetreding van Brits Columbia tot de „1867-confederatie” in 1871.

De hoofdstad van Brits Columbia is Victoria, charmant, wat provinciaal en „plus anglais que les Anglais”. Hier vergadert de provinciale regering die sedert 1952 wordt geleid door de kleurrijke premier, tevens Minister van Financiën, W. A. C. Bennett, behorende tot de „Social Credit Party”. In 1952, de regering overnemend van een niet erg succesrijke liberaal-conservatieve coalitie, beloofde hij een regering te vormen: „niet uiterst rechts, niet uiterst links”, doch meer „middle-of-the-road-free-enterprise”. Enkele van de „social-credit”-leuzen waren en zijn: „vooruitgang en géén politiek”, „social credit — geen chaos”, „pay-as-you-go”, oftewel „de provincie moet binnen haar inkomen leven!”. Hoewel ik niet wil ontkennen

er inderdaad zware sneeuwstormen voor. Men doet dan verstandig zich niet op de buitenwegen te begeven.

Onze band met Canada

Canada is voor de Nederlanders die mei 1945 hebben meegemaakt een levend begrip. Het is onze taak om dit begrip ook voor volgende generaties levend te houden. De zorg welke op onopvallende en hartelijke wijze aan de graven in Holten en Groesbeek van de duizenden jonge Canadezen, die in april en mei 1945 gesneuveld zijn, wordt gegeven, is treffend en wordt in Canada bijzonder gewaardeerd. Dat door de bevrijding van ons land door het Canadese leger ook in Canada een band met Nederland wordt gevoeld, is mij gedurende mijn langdurig verblijf daar gebleken. Meermalen hoorde ik van Canadese officieren, dat het hun pas duidelijk geworden was, waarom Canada aan de tweede wereldoorlog had deelgenomen, toen zij de deplorabele toestand waarin ons land in de winter 1944-1945 verkeerde en de hunkering van ons

volk naar vrijheid met eigen ogen aanschouwden.

Land voor pioniers

Canada heeft uitstekende scholen en universiteiten. De wetenschap wordt er op sublieme wijze gediend. Door de doktoren Banting en Best werd aan de Universiteit van Toronto de insuline ontdekt. Alexander Graham Bell heeft in zijn woonplaats Brantford de telefoon uitgevonden.

Canada is een boeiend land, waar de Nederlander zich betrekkelijk gauw op zijn plaats voelt. Er is zelfs geen land ter wereld waar Nederland meer vrienden heeft dan in Canada. Toch moet bij de honderdste verjaardag van dit land worden gezegd, dat het nog steeds een land voor pioniers is. Dat Canada nog een enorme ontwikkeling te wachten staat, is ook de mening van de journalist, die in *The Times* van 28 februari 1967 schreef: „The first hundred years have been a mere introduction. The best part of the story is about to begin”.

Naarden.

Mr. J. C. TUPKER.

dat deze regering goed werk heeft verricht, moet ik toch ook opmerken dat zij menigmaal arrogant is en af en toe bepaaldelijk zo goed als totalitaire trekken vertoont. Interessant is in dit verband te vermelden dat van de zittingen van het provinciale parlement geen „handelingen” worden opgemaakt, een ongewone en naar ik meen zeer ongewenste situatie.

De grootste stad van de provincie is het zeer mooi gelegen Vancouver met 800.000 inwoners. Haar natuurlijke havenbekken is zeer groot.

Na deze schildering van de „couleur locale” wil ik thans enkele aspecten van het economisch leven van Brits Columbia beschrijven.

Bosbouw en houtindustrie

IN Brits Columbia komt de bosbouw op de eerste plaats. Van haar oppervlakte is 58 pCt. bebost en 85 pCt. hiervan behoort aan de provincie, de zgn. „Crown lands”. Van genoemde 58 pCt. is de helft door de provinciale dienst voor het boswezen onder „sustained-yield” geplaatst, wat wil zeggen dat in een bepaald gebied per jaar juist zoveel wordt gekapt als overeenkomt met het groeipotentieel van dat gebied, met onmiddellijke herbeplanting van wat gekapt wordt. Een constante produktie van zulk een gebied wordt op deze manier verzekerd voor de toekomst.

De British North America Act van 1867, de geschreven constitutie waarop Canada's regering is gebaseerd, bepaalde: „dat het beheer en de verkoop van de gronden behorende tot de provincie alsmede van het hout daarop groeiende tot de jurisdictie van de provincie behoorde”. Bijgevolg is het de provinciale regering die de vergunningen tot het rooien van bossen op de „Crown lands” uitdeelt.

De exploiterende houtmaatschappijen leggen omvangrijke wegen aan voor de afvoer van het gekapte hout. De fjorden vergemakkelijken de afvoer van het hout als enorme vloten danwel geladen op de indrukwekkende, zelflossende „super-zolderschuiten”. Van al de bossen in Brits Columbia is ongeveer 48 pCt. geschikt voor kap; de rest bestaat uit bossen in verschillende stadia van groei. Door het milde winterweer in de kustgebieden kan het kappen daar het gehele jaar door plaatsvinden. Langs de kust en op Vancouver Eiland zijn de meest waardevolle bossen: douglas fir, hemlock, cedar en balsam.

Tegen het einde van de 18e eeuw begon de commerciële exploitatie van de bossen; goudontdekkingen en de aanleg van de trans-continentale spoorweg contribueerden hun aandeel hierin. Het maken van papier uit houtpulp i.p.v. uit lompen en stro werd tegen het einde van de 19e eeuw ontwikkeld. De afschaffing in 1911 en 1913 van de invoerrechten op resp. houtpulp en krantenpapier door de Verenigde Staten, gecombineerd met het openen van het Panama-kanaal boden voor Brits Columbia grote mogelijkheden voor de export van pulp, papier en hout naar Amerikaanse en Europese markten. Het vervoer naar Oostcanadese markten werd nu economisch verantwoord.

De huidige houtindustrie is gekarakteriseerd door als regel grote maatschappijen wier werkzaamheden zich uitstrekken over alles wat zich bevindt tussen het kappen van bomen en het op de markt brengen van de eindprodukten. Werd enkele jaren geleden nog slechts 30 pCt. van de boom gebruikt, thans is dat 70 pCt. voor de zagerijen, een drastische beperking van de hoeveelheid afval dus. Van al het hout dat wordt gebruikt voor de vervaardiging van pulp is 40 pCt. zagerij-afval. Of, om de graad van efficiency op een andere manier uit te drukken: een zesde

deel van het provinciale inkomen uit de houtindustrie komt uit wat vroeger afval was. En zonder twijfel zullen nieuwe ontdekkingen op chemisch en houttechnisch gebied een groter gebruik van wat nog afval is mogelijk maken. Dat het vorenstaande ook van groot belang is met betrekking tot een geringere vervuiling van zout water, rivieren en meren, een ernstig probleem ook in Brits Columbia, behoeft geen betoog.

De waarde van alle produktie die op bomen is gebaseerd, werd in 1965 geschat op \$ 980 mln. Lag vroeger de nadruk qua inkomsten op gezaagd hout, thans ligt die op triplex, pulp, krantenpapier en ander papier. In 1964 namen buitenlandse markten 75 pCt. van het gezaagde hout op, 75 pCt. van het papier en de houtpulp en 15 pCt. van de triplex. Meer dan 73.000 mensen waren in 1964 werkzaam in de houtindustrie. Met zulk een uitermate belangrijke hout- en daarmee verbonden industrie is het vanzelfsprekend dat nieuwe investeringen daarin een primaire factor vormen in de groei van de provincie. In 1965 werd een geschat bedrag van \$ 250 mln. aan nieuwe produktie-eenheden besteed, met de nadruk op pulp en papier.

In een algemene vergadering van aandeelhouders op 27 april 1965 ¹⁾ waarschuwde de voorzitter van de raad van bestuur van MacMillan, Bloedel en Powell River (winst in 1964: \$ 41,4 mln.!) tegen een al te drastische uitbreiding van de sulfaat-pulpindustrie. De heer Clyne verwachtte dat in vijf jaar de produktie van sulfaat-pulp in Brits Columbia zou verdrievoudigen. Met een toename van de produktie in o.a. de Verenigde Staten, Scandinavië en Oost-Canada concludeerde de heer Clyne dat een herhaling van de situatie, zoals die in 1957-1958 bestond, niet onwaarschijnlijk geacht diende te worden tussen 1968 en het begin der jaren zeventig. De lage prijzen in de jaren 1957-1958 waren het gevolg van een aanzienlijke „overbuilding” in de jaren 1950. De produktie van nieuwe vezelsoorten, die als substituuut kunnen dienen, speelt uiteraard ook een rol.

Mijnindustrie

BEZIEN wij thans in beknopte vorm de mijnindustrie van de provincie. Haar historische achtergrond was steenkolen, goud en zilver. Met een jaarlijkse produktie van \$ 279 mln. (in 1965) komt zink op de eerste plaats, lood op de tweede plaats en koper en ijzererts resp. op de derde en vierde plaats. Antimoon, tin en molybdeen worden ook geproduceerd. Het merendeel van de huidige ijzerertsproduktie wordt, veelal als concentraten, naar Japan verscheept, welks behoeften verantwoordelijk waren voor de opening van 4 nieuwe mijnen sedert 1960. Japans interesse in de economie van deze provincie is opmerkelijk en groeiend. Ten einde de minerale vondsten te kunnen exploiteren, worden veelvuldig spoorwegen aangelegd, welke de vestigingsgrenzen en de werkzaamheden der bevolking naar het noorden uitbreiden. Vooruitgang der techniek maakt het thans mogelijk erts te exploiteren die tot voor kort wegens hun laag ertsgehalte niet exploiteerbaar waren. Het smelterijcomplex in Trail verdient vermelding.

Wat betreft de niet-metallieke mineralen komt asbest op de eerste plaats en steenkool op de tweede. In het geval van steenkolen bestaat het vrijwel onoplosbare probleem dat de transportkosten per rail prohibitief blijken te zijn

¹⁾ Proceedings of the annual general meeting of shareholders on April 27th 1965.

voor een gezonde exploitatie. Japan vertoont ook voor de steenkolen een toenemende belangstelling. Ruwe petroleum, aardgas en aardgasprodukten winnen steeds aan belangrijkheid. Olie- en aardgaspijplijnen vormen een belangrijk element in het transportsysteem van de provincie met investeringen in de buurt van \$ 1 mrd.

De exploratie-activiteit is de laatste jaren zeer sterk toegenomen. Men heeft de beschikking over zeer moderne geofysische en geochemische technieken, over helikopters en draagbare boortorens, die onderzoek van tot op heden ontoegankelijke ertsconcentraties mogelijk maken.

Interessant is de vermelding van een dispuut dat momenteel gaande is tussen de federale regering in Ottawa en de provinciale regering hier met betrekking tot de rechten op de bodemschatten die zich onder de zee voor de kust van de provincie bevinden. Het opperste gerechtshof van Canada heeft deze moeilijke kwestie momenteel in behandeling en een beslissing wordt met de grootste belangstelling tegemoet gezien. Persoonlijk hoop ik op een beslissing ten gunste van de rechten van de regering in Ottawa, omdat ik van mening ben dat de provincies ver genoeg zijn gegaan in hun pogingen de macht van de federale regering meer en meer „uit te hollen”. Of de heer Bennett een ongunstige beslissing van het hof zal aanvaarden, is ook nog de vraag! In een wereld waarin in steeds grotere politieke en economische eenheden wordt gedacht, moet m.i. het vormen van staten in de staat als betreurenswaardig worden gezien.

Als laatste punt op het gebied van exploratie dient te worden vermeld dat momenteel in Victoria een enorme (semi subversible) diep water drijvende boortoren wordt gebouwd voor exploratie van de zeebodem voor de kust. Shell zal haar na voltooiing als ik het goed heb voor enkele jaren huren.

Waterkracht

WATERKRACHT kan als Brits Columbia's „pièce de résistance” worden beschouwd. Van 1954-1963 werd een totaal van 1,9 mln. kilowatt aan additionele waterkrachtcapaciteit gebouwd. Het merendeel hiervan door de voormalige British Columbia Electric Company, welk zeer groot nutsbedrijf enkele jaren geleden werd „geprovincialiseerd” door de regering van premier Bennett. Dat dit gebeurde door de regering gevormd door een partij die het particulier initiatief pretendeert voor te staan en sterk anti-socialistisch is, is interessant. Een navrant aspect van deze nationalisatie was dat zij plaatsvond op de dag waarop B.C. Electric's nog jonge, geniale president, Mr. Dal Grauer werd begraven.

De drie voornaamste ontwikkelingen inzake waterkracht zijn de Peace River in het noorden, de Columbia River en de Fraser River. In het geval van de laatste rivier, een van Canada's „zalm”rivieren, moet eerst nog een oplossing worden gevonden voor het zeer moeilijke probleem: zalmtek versus waterkrachtstations.

De Peace River- en de Columbia River-projecten zullen naar men verwacht voor de provincie grote economische voorspoed met zich brengen. Zij impliceren een investering in de zes volgende jaren van \$ 1 mrd.

De capaciteit van het Peace River-project, nu in zijn zesde jaar van ontwikkeling, zal 2,95 mln. kilowatt zijn. Een van de twee dammen hier, Portage Mountain, zal een vermogen hebben van 2,3 mln. kilowatt en een van de 20 grootste dammen ter wereld zijn (200 meter hoog, 2 km lang).

Het Columbia River-project is interessant vanwege het

internationale aspect: hier wordt nauw samengewerkt met de Verenigde Staten. Beide landen realiseerden zich dat zij meer waterkracht konden verkrijgen tegen lagere kosten, indien een schema van samenwerking werd gecreëerd ter ontwikkeling van het stroomgebied van deze rivier.

Visserij

EN van de oudste beroepen in deze provincie is de commerciële visserij. Voor de kust strekt zich een continentaal plat uit tot op een afstand van 50 km en dit vormt een rijk voedsel- en voortplantingsterritoir voor velerlei soorten vis. Met al de fjorden (vergelijk Noorwegen) moet visserij in een gebied als dit wel zeer belangrijk zijn! Al in 1866 werd zalm voor het eerst ingeblijkt langs de Fraser River en gezouten zalm werd in 1835 al naar Azië gezonden.

De transcontinentale spoorweg opende markten voor bevroren vis ten oosten van de Rocky Mountains en in de Verenigde Staten. Heilbot werd in toenemende mate gevestigd en o.a. als gevolg hiervan werd de haringvangst belangrijker. Haring wordt namelijk gebruikt als „aas” voor heilbot. De groothandelswaarde van de totale visvangst was in 1965 \$ 80 mln. met zalm verreweg op de eerste plaats (meer dan 60 pCt.), heilbot 15 pCt. en haring 13 pCt. De rest wordt gevormd door platvis en schelpdieren. Het merendeel van de vangst wordt in de provincie tot eindproduct verwerkt en daarna voor een belangrijk deel geëxporteerd.

Een belangrijk probleem waarmee de visserij van Brits Columbia geconfronteerd is, is de kwestie van buitenlandse concurrentie, in het bijzonder van zalm en heilbot. Het betreft hier speciaal de Russen en de Japanners die veel voor de kust vissen met indrukwekkende, zeer goed uitgeruste schepen.

Tot de visserij dient ook gerekend te worden de walvisvaart die, na vele jaren inactief te zijn geweest, in 1962 weer in ere werd hersteld. Het walvisstation is gevestigd aan het noordelijk uiteinde van Vancouver Eiland. Moge ik als persoonlijke ervaring vermelden dat ik twee jaar geleden, Vancouver Eiland bezoekend voor een lang week-einde, zeer dicht onder de kust verschillende scholen zéér grote walvissen zag passeren. Het moeten in totaal wel 200-250 stuks zijn geweest. Met enkele vrij kleine bootjes hier en daar, per ongeluk verrast door de komst van de walvissen, leek het geheel op een 17e eeuwse gravure. Ik hoorde later dat men hier zelden walvissen zó dicht onder de kust ziet.

Als reeds eerder opgemerkt, is het probleem waterkrachtstation versus zalmtek zeer gecompliceerd. Uitgebreide studies worden aan dit probleem gewijd door o.a. de British Columbia Research Council, waarvoor ik enige tijd werkte. Zalmtrappen of zalmladders zijn ingenieuze vondsten die de vissen in staat stellen ondanks krachtstations te komen naar de gebieden waar zij zich voortplanten. Het is een uitermate imposant gezicht niet ver van Vancouver, in de Fraser River, op een plaats waar enkele decennia geleden een zeer grote landverschuiving de rivier ten zeerste vernauwde (vanaf dat moment Hell's Gate genoemd) duizenden zalmen zich vrijwel rug aan rug te zien verdringen om via de hier gebouwde zalmladders verder stroomopwaarts te komen.

Waternverontreiniging en visserij zijn ook problemen die bestudeerd worden en waarvoor het vinden van een oplossing via o.a. wetgeving gebiedend is, vooral in een provincie waar visserij qua economische belangrijkheid op de vierde plaats komt.

De beschikbare plaatsruimte laat niet toe nader in te gaan op de landbouw en veeteelt van de provincie die in 1965 inkomsten te zien gaven van \$ 148 mln.

Toerisme

OVER toerisme dient, met inkomsten van ongeveer \$ 200 mln. in 1965, iets meer te worden gezegd.

De nadruk ligt op het laten zien van de natuurlijke rijkdom en de schoonheid van de provincie en het bieden van gelegenheid tot het beoefenen van openluchtporten als vissen, jagen, kanovaren en de wintersporten. Opgemerkt dient te worden dat, voor zover ik het zie, qua toerisme de nadruk valt op het landschap en niet of in veel mindere mate op de Canadezen zelf en hun wijze van leven.

Tot op heden is het, met enkele uitzonderingen, nog niet wel mogelijk gebleken de indruk te vestigen of te bevestigen dat Canada in zijn geheel of Brits Columbia in zijn geheel een beschaafd gebied vormen, welker steden alle gemakken bieden die als regel worden gevonden in moderne steden. Dat de steden van Brits Columbia geen voorbeeld zijn van knappe architectonische en stedelijke planning is te betreuren, doch dit geldt voor vrijwel alle Noordamerikaanse steden met uitzondering van bijv. San Francisco, New Orleans en Washington. De pioniers, zo zegt men, hadden wel wat anders te doen dan zich met zulke problemen te occuperen. Thans begint men in Brits Columbia aan het probleem van verfraaiing en verbetering der steden meer en meer aandacht te besteden. Men heeft daar nu meer tijd en meer geld voor!

De verbeteringen in het wegnnet van de provincie zijn de laatste jaren zeer substantieel geweest. Ik zie deze verbeteringen zelfs als een der voornaamste oorzaken van de populariteit van de Social Credit regering buiten metropolitan Vancouver. Verlossing uit isolement is wel een stem waard en een Brits Columbia-variatie op het thema: „Paris vaut bien une messe”.

De opening van de Rogers Pass als onderdeel van de Trans-Canada Highway heeft het aantal Canadese toeristen dat een bezoek aan Brits Columbia brengt zeer aanmerkelijk doen toenemen. Naast betere wegen, betere treinen, betere veerpontverbindingen, betere vliegtuigen en betere auto's speelt ook betere accommodatie een rol. Het grote aantal mensen dat per auto reist, verlangt meer en betere motels met zwembaden, golf, paardrijden, eerste klas restaurants en amusement gedurende de avond.

Indrukwekkend is de toename van het aantal kampeerterreinen en jacht- en viskampen. Federale en provinciale regering doen voortreffelijk werk op het gebied van nationale en provinciale parken met uitstekende picknick- en kampeervoorzieningen op de meest spectaculaire punten veelal.

Slotopmerkingen

RESUMEREND kan men zich zeker niet aan de indruk onttrekken dat de ontwikkelingen in de provincie, vooral na de oorlog, indrukwekkend zijn geweest. Toen ik hier arriveerde als landed-immigrant 10 jaar geleden had Vancouver zo goed als géén „sky-line”. Thans is die bepaald indrukwekkend te noemen. Cultureel heeft de stad thans, vergeleken met 10 jaar geleden, zeer veel te bieden. Er is vrijwel geen cultureel evenement van formaat dat Vancouver niet vroeger of later opneemt in het tourneeschema, of het nu de Comédie française is of het Bolshoi-ballet of een beroemd orkest. Betekenend was in deze culturele ontwikkeling de invloed van immigranten uit

Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Hongarije en Polen om enkele landen te noemen. Zonder hen zouden kamer-muziek- en kwartet-abonnementsseries zeker nog vele jaren zijn uitgebleven. Men kan nu eenmaal niet leven van brood alleen!

Een interessant aspect van het leven hier is, dat het nog mecenassen produceert als de heren H. R. MacMillan (president „MacMillan, Bloedel en Powell River”) en Leon Koerner. De laatste is een refugé uit Tsjechoslowakije en de grondlegger van „Alaska Pine and Cellulose”, nu de grootste producent in de provincie van houtpulp voor de textielindustrie. Wat deze familie voor de stad heeft gedaan is zeer indrukwekkend. Deze dagen zullen deze verdiensten worden gehonoreerd met een eredoctoraat van de nog jonge, architectonisch tussen haakjes uitermate knappe, Simon Fraser Universiteit in groter-Vancouver.

De beschikbare ruimte staat mij niet toe op een aantal andere interessante aspecten van het leven hier in te gaan. Moge ik enkele voorbeelden noemen. Een gedetailleerde uiteenzetting, beschrijvende de terreinen die tot de verantwoordelijkheid van de federale regering behoren en die welke onder de provinciale regering vallen, ware de moeite waard. Het vinden van de achtergronden van de betrekkelijk grote arbeidsonrust in de provincie zou tot belangrijke conclusies kunnen leiden. Het droogleggen door Nederlandse belangen van de 8.000 acre grote Pitt-polder was een stuk werk dat een nauwkeurige beschrijving zeer zeker waard is. Het provinciale monopolie met betrekking tot de verkoop van alcoholhoudende dranken en de zeer grote winsten die hierop worden gemaakt, zouden kunnen worden bezien.

Kwesties als: is deze provincie werkelijk schuldevrij zoals haar regering beweert en de uiteindelijke creatie van de „Bank of British Columbia”, omtrent het verlenen van van welke charter het federale parlement, verantwoordelijk voor het bankwezen, aan Brits Columbia zéér veel moeilijkheden in de weg legde, zijn belangwekkend. Terecht was men in Ottawa zeer bevreesd voor een door de Social Credit Party beïnvloede chartered bank, temeer daar deze partij bepaalde monetaire hervormingen voorstaat als oplossing van de moeilijkheden van de Staat of van de provincie. Maar nu zal deze nieuwe chartered bank binnen afzienbare tijd dan toch haar deuren openen. Laten wij er het beste van hopen!

Het ware ook nuttig geweest uit te weiden over het totale inkomen van de provincie en de verdeling hiervan over de verschillende departementen danwel over Vancouvers rol in het internationale civiele luchtverkeer. Met een geografische ligging die vlieg-strategisch belangrijk is en die het mogelijk maakt in 5 uur naar Mexico City te vliegen, in 10 uur naar Tokio en in 9 uur naar Amsterdam, moet haar toekomst ook hier wel groot zijn. Een nieuwe airport-terminal van \$ 18 mln. die men thans bouwt, anticipeert op dit alles.

Wellicht kunnen enkele van de bovengenoemde problemen worden besproken wanneer zich daartoe een gelegenheid voordoet en die niet noodzakelijkerwijze een eeuwfeest ter herdenking van de geboorte van dit mooie land Canada, waarmee Nederland zulke zeer speciale banden heeft, behoeft te zijn.

Vancouver.

J. MEULDIJK, econ. drs.

Bronnen:

Pamfletten uitgegeven door de provinciale regering, The Canadian Imperial Bank of Commerce, The Royal Bank of Canada.

De Wereldtentoonstelling te Montreal

HET honderdjarig bestaan van de Canadese Federatie zal dit jaar de aanleiding zijn tot een indrukwekkende wereldtentoonstelling, die gedurende een half jaar vanaf 27 april 1967 te Montreal wordt gehouden. Van dit soort internationale manifestaties kent de geschiedenis er drie, t.w. die van 1935 te Brussel, die van 1939 te New York en die van 1957 te Brussel, waaraan wij nog een levendige herinnering bewaren. Tot tentoonstellingen als de onderhavige wordt besloten krachtens een internationaal verdrag, dat in 1928 te Parijs werd ondertekend door een groot aantal landen, waaronder Nederland.

Nederland heeft zich als een van de eerste landen tot deelneming aan de Expo te Montreal bereid verklaard. Het was voor de regering van het Koninkrijk niet moeilijk aldus te besluiten. Ons land heeft met het jubilerende Canada hechte banden van zeer bijzondere aard; wij denken bijv. aan de bevrijding, aan de gastvrijheid verleend aan het Koninklijk gezin gedurende de bezetting en aan de zeer vele Nederlandse emigranten, die in Canada een nieuw vaderland hebben gevonden. Meer dan 70 landen nemen aan deze tentoonstelling deel, alle met een eigen paviljoen, waarin aan de vele miljoenen bezoekers wordt verteld wat men in de wereld van heden betekent.

Het algemene thema van deze Expo is, naar een woord van de Franse vlieger-schrijver De Saint-Exupéry, „terre des hommes”. De inspanning van ieder mens draagt bij tot de bouw van onze wereld, die wij graag tot een betere wereld willen maken. Aldus zou ik, vrij vertaald, de opdracht willen lezen die in „terre des hommes” ligt opgesloten. De Expo '67 is evenmin als de voorgaande een tentoonstelling met een commercieel doel. Zij is meer te zien als een groot gezamenlijk „vlagvertoon”, waarbij ieder deelnemend land zijn eigen verhaal geeft aan de wereld over de betekenis van „terre des hommes”.

De Canadese autoriteiten hebben kosten noch moeite gespaard om de deelnemende landen goed te kunnen ontvangen. Tegenover de stad Montreal, op eilandjes in de St. Lawrence-rivier en langs deze rivier, zijn terreinen bouwrijp gemaakt. Bruggen zijn gebouwd; onder de rivier voeren tunnels naar het tentoonstellingsterrein en op dit terrein zijn tientallen bouwwerken verzezen, die door naar schatting 30 miljoen bezoekers zullen worden bezichtigd. De wereld toont zich daar in een geconcentreerde vorm aan het belangstellende publiek, dat begrijpelijkerwijs voornamelijk afkomstig zal zijn van het westelijk halfrond. Een geweldige onderneming als deze kan in een korte tijd (3 jaar) alleen van de grond komen als daaraan een goede organisatie ten grondslag ligt. De Canadezen blijken deze kunst van het organiseren zeer goed te verstaan. Hun inspanning en efficiency dwingen groot respect af.

Bij het betreden van de terreinen van Expo '67 zal de bezoeker een overweldigend aantal mogelijkheden krijgen om zich als mens van deze tijd opnieuw te oriënteren. Hij zal inspanning, maar ook ontspanning kunnen vinden en hij zal de unieke gelegenheid hebben te genieten van culturele hoogtepunten, die de wereld aan

haar bewoners kan bieden. Schilderkunst, toneel, muziek en ballet van de hoogste kwaliteit kunnen worden gezien en beluisterd. Ieder land levert daarin zijn deel. Ook aan de ontwikkeling van de wetenschap wordt ruime aandacht besteed. In een aantal zgn. themapaviljoens zal aandacht worden besteed aan bepaalde aspecten van het menselijk streven. Zo neemt ons land, naast het eigen paviljoen, deel aan een tweetal themapaviljoens. In het paviljoen „De mens en de zee” tonen wij een maquette van de Zuiderzeewerken; in het paviljoen „De scheppende mens” laten wij een aantal van onze beroemdste schilderijen zien.

In het bestek van dit artikel moet ik over ons eigen paviljoen kort zijn. Het is gebouwd naar een ontwerp van de Rotterdamse architect W. Eijkelenboom, die zijn opdracht voortreffelijk heeft vervuld. Een samenstel van kubussen vervaardigd van aluminiumbuizen van drie voet en met verbindingstukken aan elkaar gehecht omhult de binnenruimte, waarin de tentoonstelling plaatsvindt. Deze gehele buitenconstructie kan uit elkaar worden genomen en elders in eenzelfde of in een andere vorm weer worden opgebouwd. Het is daardoor een fundamenteel antwoord op een belangrijk gegeven, nl. dat de tentoonstelling een tijdelijke is. Na een half jaar (aldus de verplichting) moeten alle gebouwen immers weer worden afgebroken. De verzorging van het interieur is voor een groot deel geschied door de zeer inventieve Joop Geesink. Hij schiep een gevarieerd dynamisch beeld van ons moderne land en vergat daarbij de humor niet. Een waardige receptieruimte werd ontworpen door de binnenhuisarchitect Kor Aldershoff.

In ons paviljoen trachten wij tot uitdrukking te brengen de plaats van de Nederlander in de wereld („terre des hommes”). De wereld van de Nederlander is groter dan het stukje land tussen Dollard en Schelde. Als bewoners van een delta zijn de Nederlanders voor een op-gave gesteld, die afwijkt van hetgeen zich elders in de wereld voordoet. Wij ondervinden van onze woonplaats de nadelen (strijd tegen het water), maar ook de voordelen (door het water ligt de gehele wereld voor ons open). Voeg daarbij onze uitzonderlijk dichte bevolking en het stramen van het verhaal in het Nederlandse paviljoen is gegeven. Vele Nederlandse kunstenaars dragen ertoe bij om dit beeld te verduidelijken.

HET paviljoen zal op 18 mei (De Nederlandse Dag) officieel door H. M. de Koningin worden geopend.

Het Concertgebouworkest zal concineren; een film van John Fernhout gaat in wereldpremière; men zal kunnen luisteren naar de zang der mijnwerkers van het St. Pancratiuskoor; Nederlandse muziek van alle tijden is te beluisteren in de muziekrimte van het paviljoen; tentoonstellingen gewijd aan kerkelijk leven en kerkelijke kunst in Nederland, aan de werken van hedendaagse grafici en aan die van jonge Nederlandse schilders zijn te bezichtigen in een daarvoor speciaal gereserveerde ruimte van het paviljoen. Voeg daaraan toe fotografisch en filmisch werk van Nederlanders in het betreffende themapaviljoen, deelname in het paviljoen der Europese Gemeenschappen en lezingen door voor-

aanstaande Nederlanders, alsook het feit, dat twee eenheden van de Koninklijke Marine de vlag zullen tonen, dan is daarmee een indruk, zij het een zeer oppervlakkige, gegeven van de inspanning, die ons land zich te Montreal getroost.

Nederland doet dus, evenals de andere deelnemende landen, zijn uiterste best en wij zullen dat doen met overtuiging. Wij menen namelijk dat het „kleine Nederland”, dat de hele wereld als werkterrein nodig heeft, aan de opbouw van deze wereld zijn deel heeft bijgedragen en dat in het heden en de toekomst zal blijven doen. Het Nederlandse verhaal zullen wij gedurende zes maanden vertellen aan de oevers van de St. Lawrence-rivier in het goede Canadese land, waarmee wij ons om velerlei redenen dankbaar verbonden voelen.

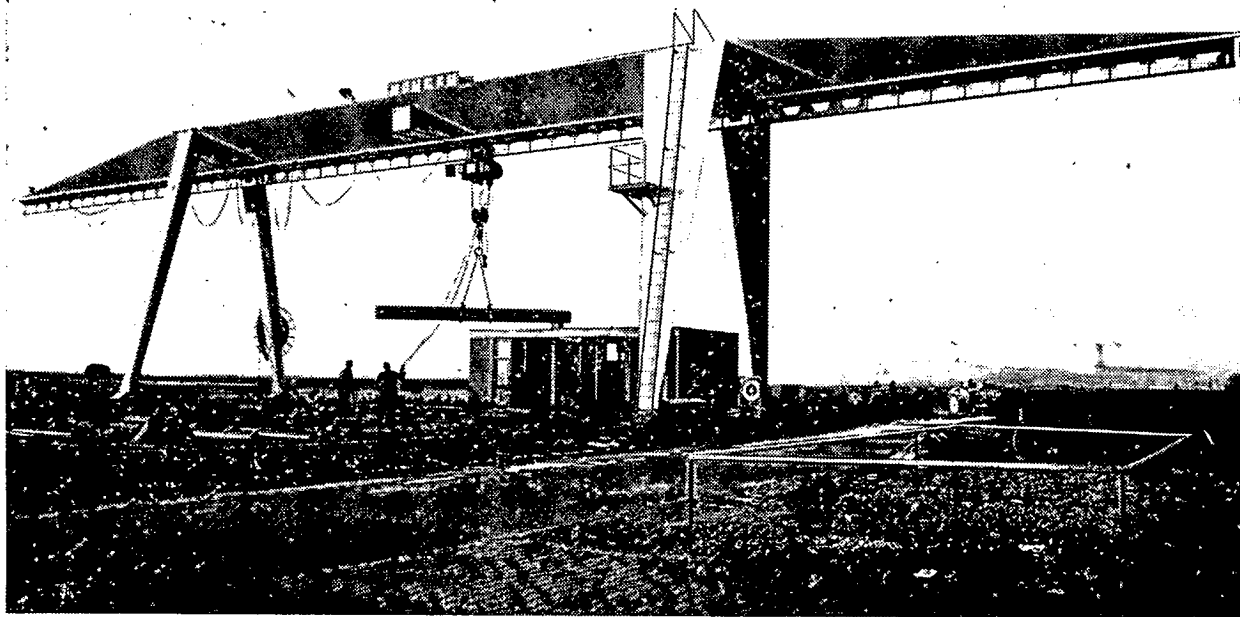
Wassenaar.

Ir. S. H. VISSER.

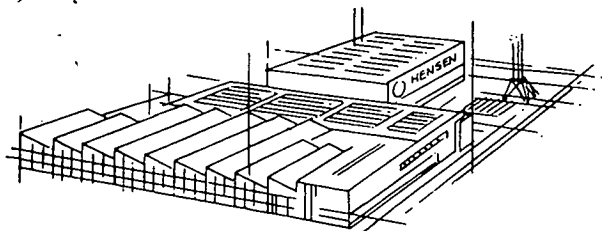
Recente publikaties

Mr. Dr. C. Smit: De Scheldekwesitie. Uitgave der Stichting Nederlands Vervoerswetenschappelijk Instituut, Rotterdam 1966, 182 blz.

De Scheldekwesitie, die dateerde vanaf het jaar 1585, heeft met het op 23 april 1965 in werking getreden Verdrag betreffende de verbinding tussen de Schelde en de Rijn haar oplossing gevonden. In dit boek wordt nu, via een terugblik, nagegaan welke conclusies van algemene aard op vervoerseconomisch gebied uit de vele verwickelingen rond deze kwestie kunnen worden getrokken. Inhoud: Inleiding — I. De Scheldekwesitie vóór 1839 — II. Het Scheldestatuut volgens het scheidingsverdrag van 19 april 1839 — III. De Schelde en Rijn verbindende tussenwateren: de afdamming van de Ooster-Schelde (1846-1867)

Portaalkraan voor stukgoedbedrijf, hefvermogen 15 ton

WERFKRANEN
DRIJVENDE KRANEN
HAVENWIPKRANEN
ERTSVERLAADBRUGGEN
LOOPKRANEN
TRANSPORTINSTALLATIES
SCHEEPSDEKINSTALLATIES
HELLINGINSTALLATIES
LIFTEN

HENSEN • ROTTERDAM

POSTBUS 5040 - TEL. (010) 17 28 60 - TELEX 216 12 - TELEGRAMADRES „MAHENSRO"

— IV. De eerste wereldoorlog (1914-1918) — V. Het verdrag van 3 april 1925 tot herziening van het scheidingsverdrag — VI. Nieuwe onderhandelingen (1928-1939) — VII. De Schelde-Rijnverbinding na de tweede wereldoorlog — Besluit — Bijlagen — Lijst van geraadpleegde literatuur.

R. A. Gordon en L. R. Klein (eds.): Readings in Business Cycles. Selected by a committee of The American Economic Association. Allen & Unwin, Londen 1966, 731 blz., 48 sh.

Dit boek is de tweede serie herdrukken over conjunctuurleer en conjunctuurpolitiek, uitgebracht door de A.E.A. De eerste verscheen in 1944 onder redactie van Haberler. Het nu verschenen deel weerspiegelt duidelijk de groeiende

nadruk welke in de conjunctuurtheorie wordt gelegd op mathematische formulering en econometrische behandeling, alhoewel de redacteurs getracht hebben een zodanige keus te maken dat ook niet al te wiskundig geschoolde lezers onder de economen aan hun trekken kunnen komen. Groeiproblemen hebben zij bewust buiten het onderwerp van deze herdrukkenreeks gehouden; deze verdienen een afzonderlijke bundel. Bovendien is nog een andere, meer technische, restrictie gemaakt: men heeft zich beperkt in zijn keus tot artikelen, die niet reeds in andere verzamelwerken werden herdrukt.

Over acht onderwerpen verdeeld, zijn 31 herdrukken opgenomen. Bekende namen komen wij tegen onder de auteurs: Hicks, Haberler, Frisch, T. C. Koopmans, Friedman, Lipsy, Phillips, Heller. Elk deel is voorzien van een kleine redactionele inleiding. De titels van de delen

Eigenlijk alles
op het gebied van
genummerd
controle-drukwerk
aan rollen

ROELANTS
SCHIEDAM
afd. waarde-drukwerk

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium:

1e) Omdat Uw annonce onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

BLAUWHOED N.V.

gevestigd te Amsterdam.

Uitgifte

van

nom. f. 20.000.000,- 6 $\frac{1}{2}$ pCt. 20-j. obligaties 1967

in stukken groot nominaal f 1.000,- aan toonder

tot de koers van 100 pCt.

De lening heeft een looptijd van 20 jaar. De aflossing, telkens op 15 juni, geschiedt à pari in 10 gelijke jaarlijkse termijnen waarvan de eerste vervalt op 15 juni 1978.

Vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing is uitsluitend toegestaan op 15 juni van elk jaar, voor de eerste maal op 15 juni 1978, met inachtneming van een opzeggingstermijn van twee maanden. Extra aflossingen in de jaren 1978 tot en met 1982 zullen slechts geschieden tot de koers van 101 $\frac{1}{2}$ %; daarna gedurende de gehele verdere looptijd van de lening slechts tot de koers van 101%.

Ondergetekende bericht, dat zij op

donderdag 18 mei 1967

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 3 uur

de inschrijving openstelt op bovenstaande uitgifte bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 9 mei 1967.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten alsmede - tot een beperkt aantal - exemplaren van de statuten en van het jaarverslag over het boekjaar 1966 van de vennootschap zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Amsterdam, 9 mei 1967.

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.

luiden achtereenvolgens: Theory — Methodology — Econometric Models — Studies of Particular Variables — Long Cycles — International Aspects — Forecasting — Policy.

J. Abadie (red.): Nonlinear Programming. Noord-Hollandsche Uitg. Mij., Amsterdam 1967, 316 blz., f. 43.

Inhoud (verkort): S. Vajda — Nonlinear programming and duality; J. Abadie — On the Kuhn-Tucker theorem; H. W. Kuhn — On a pair of dual nonlinear programs; G. B. Dantzig en R. W. Cottle — Positive (semi-) definite programming; A. Whinston — Some applications of the conjugate function theory to duality; P. Wolfe — Methods of nonlinear programming; E. M. L. Beale — Numerical methods; P. Huard — Resolution of mathematical programming with nonlinear constraints by the methods of centres; M. L. Balinski — Some general methods in integer programming; Bui Trong Lieu — A study of some inequalities for nonlinear stochastic programming; J. J. Moreau — One-sided constraints in hydro-dynamics;

G. B. Dantzig — Application of generalized linear programming to control theory; J. B. Rosen — Optimal control and convex programming; P. Wolfe — The product form of the simplex method.

H. Friedrich en A. de Vrey: Visuele verkooptechniek. Bedrijfspraktijkserie voor kleine en middelgrote bedrijven. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1967, 90 blz., f. 7,90.

De eerste helft van dit boekje bestaat uit een vertaling van „Mit Bildern verkaufen” door H. Friedrich (Baden-Baden, 1963). In grote lijnen wordt hierin de visuele verkooptechniek van de zgn. „sales portfolio” (verkoopmap) uiteengezet. De „sales portfolio” is een map met visuele voorstellingen die de vertegenwoordiger gebruikt bij het gesprek met de klant. Deze terreinverkenning wordt gevolgd door de oorspronkelijke bijdrage van A. de Vrey, waarin nader op de theoretische en praktische achtergronden wordt ingegaan.

THOMASSEN & DRIJVER - VERBLIFA N.V. verpakkingsindustrie

— een van de grootste ondernemingen op het gebied van verpakkingen (blik, aluminium, plastic) met vestigingen in 12 plaatsen in de Benelux en een personeelssterkte van 7.700 man —

zoekt op haar hoofdkantoor te Deventer een

MEDEWERKER voor het DIRECTIESECRETARIAAT

Academische vorming is geen vereiste, maar is wel een indicatie voor de kwaliteiten en verworvenheden die voor deze functie wenselijk wordt geacht. Nodig is een goede beheersing van het Engels in woord en geschrift. Gegadigden dienen niet ouder dan 30 jaar te zijn en bij voorkeur enige jaren ervaring in het bedrijfsleven te bezitten.

De mogelijkheid bestaat om — na verloop van tijd — over te gaan naar een functie waarvoor de verkregen bedrijfskennis een passende basis kan vormen.

In huisvesting kan in het algemeen binnen redelijke termijn worden voorzien.

Brieven van geïnteresseerden worden gaarne tegemoet gezien door het bureau Personeelsvoorziening, Postbus 103, Deventer.

FABRIEKEN: DEVENTER - DOESBURG - DORDRECHT - HAARLEM - HOOGEVEEN - KROMMENIE - LEEUWARDEN - OSS - UTRECHT - ZAANDIJK

VERLIES

Zó worden
nog dagelijks
brieven in **steno**
opgenomen,
vaak langdurig
onderbroken
door telefoontjes,
.....terwijl de
steno-typiste
wacht

Conclusie:

Verlies
van kostbare tijd
Verlies
aan produktiviteit
VERLIES
voor uw bedrijf:

ROTTERDAMSE TELECOMMUNICATIEMIJ N.V.

DELFTSESTRAAT 17-19
ROTTERDAM-4
TEL. 010-13 49 15+

GRATIS
56 pagina's
informatie

Zend omgaand uw
documentatie over STENOCORD én uw boekje Interne Communicatie

BON

t.a.v.

1719

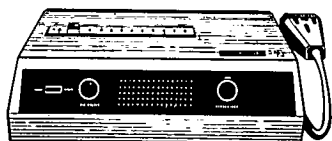
WINST

Zó kan het beter!
Hier neemt
STENOCORD
het diktaat op.
.....**STENOCORD**
kan wachten
maar blijft sneller.
Uw typiste gebruikt
die kostbare tijd
en levert nú
produktief werk.

Resultaat:

Winst voor briefschrijver
Winst voor de typiste

WINST voor uw bedrijf!

efficiënter met

stenoCord 270

Door onze Canadese affiliatie

NETHERLANDS OVERSEAS CORPORATION CANADA LTD.

Toronto: 44, King Street West

zijn wij goed geïnformeerd met betrekking
tot de financiële en commerciële mogelijkheden
die Canada biedt.

NEDERLANDSE OVERZEE BANK N.V.

Amsterdam
Herengracht 348
tel. 020/220360

Rotterdam
Westblaak 2
tel. 010/114140

's-Gravenhage
Lange Vijverberg 13
tel. 070/637950

Eigen en geaffiliëerde kantoren te Hamburg, Brussel, Antwerpen, Londen, Madrid, Zürich,
New York, Oranjestad (Aruba), Rio de Janeiro en in de voornaamste plaatsen van Zuidelijk
Afrika, Rhodesië en Zambia.

MODERNE LEVEN- VERZEKERING

automatische
groei van het
verzekerde bedrag
door unieke
winstdeling...

tussentijdse
verhoging van uw
verzekering door
optiesysteem
onafhankelijk van
gezondheids-
toestand...

zonder genees-
kundig onderzoek
terstond en
blijvend verzekerd
door inzending
van certificaat

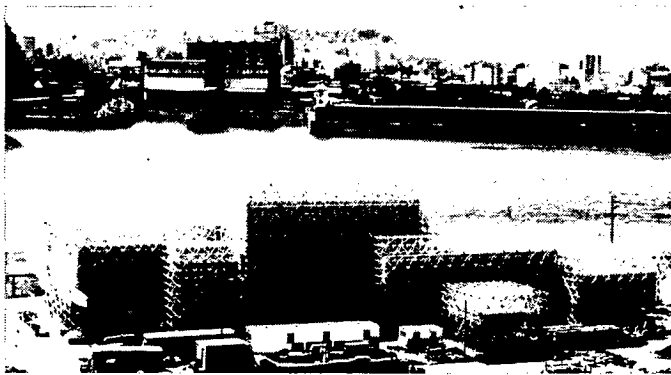
HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

A^o 1807

HOOFDKANTOOR HERENGHACHT 475, AMSTERDAM-C
HEAD OFFICE CANADA TORONTO, 1130 BAY STREET

**U wilt
naar Montreal
om zakelijke
contacten
te leggen**

H.M. de Koningin opent het Nederlandse Expo-'67 paviljoen op 18 mei a.s.

Wat doet U?

U boekt KLM en U bent er!

Tien maal per week zet een KLM DC-8 vanuit Amsterdam koers naar Montreal. U arriveert op een tijdstip waarop U - als dat nodig is - prompt doorverbindingen hebt naar alle hoeken van Canada. Is Montreal echter Uw einddoel, dan maakt de wereldtentoonstelling Expo '67 Uw verblijf dubbel interessant. De Expo '67 (28 april - 27 oktober) toont U op imposante wijze de wereld van de toekomst. Zij biedt U de gelegenheid tot het leggen van nieuwe, belangrijke internationale contacten. In de Expo businessman's club wordt speciaal voor U een ontmoeting gearrangeerd met internationaal georiënteerde Canadese zakenlieden in Uw branche. Geef Uw wens daartoe enige tijd voor U vertrekt te kennen aan de Trade Commissioner van de Canadese Ambassade in Den Haag. Overweegt U in dezelfde periode tevens een bezoek aan New York (36 x per week in het hoogseizoen)? Ga dan op heen- of terugreis via Montreal; dat kan op hetzelfde retourticket Amsterdam - New York, zonder extra reiskosten. De KLM legt heel Noord-Amerika voor U open. Vijf maal per dag naar New York! Met Houston en Mexico City onderhoudt de KLM 4 x per week rechtstreekse verbindingen.

10x per week DC-8	dagelijks (behalve dinsdag)	maandag dinsdag donderdag zaterdag
Amsterdam Montreal	13.20 non-stop 15.55	17.15 non-stop 19.30
Houston Mexico City	(4x per week DC-8)	21.55 23.59

Retourtarieven:	Montreal	Houston	Mexico City	New York
Jaarretour Royal Class	f 2657.-	f 3544.-	f 3816.-	f 2755.-
Jaarretour Y-Class *	f 1500.-	f 2244.-	f 2491.-	f 1610.-
21-Daagsretour Y-Class	f 1132.-	f 1859.-	f 2019.-	f 1209.-

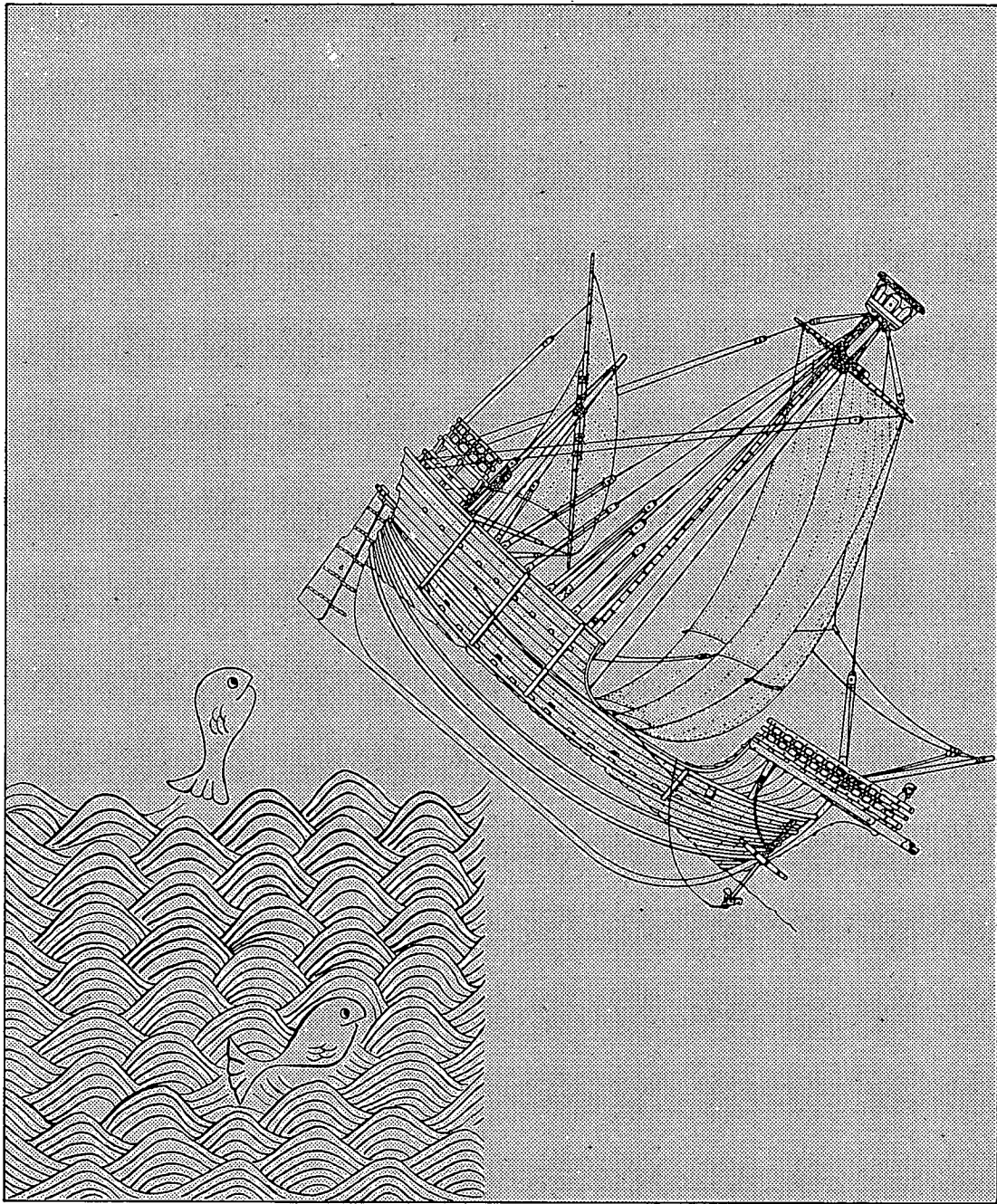
(Uittreksel uit de KLM-zomerdienstregeling - geldig van 15 mei tot 1 oktober 1967.)

* Laagseizoen

**De KLM biedt U de meeste mogelijkheden-
waarheen U ook wilt en wanneer.**

Uw reisbureau zal U gaarne alle inlichtingen verstrekken over de vele, comfortabele, rechtstreekse vluchten van de KLM. Een telefoontje is genoeg.

Bedenk dat de wereld niet ophoudt bij de EEG

Voordat Columbus Amerika ontdekte, waren velen van mening dat men niet te ver moest reizen, omdat men anders van de wereld afviel. Maar toch ook nu nog heeft men eigenaardige opvattingen over verre reizen: ga vooral niet naar verre exportgebieden, want dan valt men zich een buil. Men vraagt zich af wat het nut is van exporteren naar „moeilijk” te bewerken, verafgelegen afzetgebieden; terwijl er in de omringende EEG-landen (nog) voldoende afzet te vinden is.

Deze vraag wil de HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V. in een persoonlijk gesprek graag beantwoorden. Landen met ruime afzetmarkten, landen ook met een hoogst interessant goederenaanbod, kunnen nooit „te ver” zijn. Want u zult het toch met ons eens

zijn, dat onverschillig welke produkten u maakt, importeert of exporteert, uw streven op één doel gericht is: profijt voor uw onderneming. Dan is het interessant voor u te weten, dat er landen zijn, waar nog te pionieren valt. Waarom draait u niet even ons telefoonnummer? Onze op het terrein van gecompliceerde betalingsproblemen en compensatie-transacties gespecialiseerde afdeling, waarop binnen- en buitenlandse vakbladen reeds de aandacht vestigden, zou een waardevol verlengstuk kunnen zijn, ook voor uw export/import-afdeling.

HBU

Amsterdam, tel.: (020) 22 11 22
Den Haag, tel.: (070) 18 50 80
Rotterdam, tel.: (010) 13 90 00

De GAMMA55 is er!

Eindelijk een computer die zó eenvoudig is dat u er onmiddellijk mee kunt werken.

BULL GENERAL ELECTRIC vereenvoudigt drastisch de overgang op een computer. Met de GAMMA 55 brengt het concern een echte computer op de markt, die even vlot te bedienen is als een boekhoud- of factuureer-machine, maar... die veel sneller is. De GAMMA 55 is zonder wijziging van Uw administratie in te voegen, direct gereed voor gebruik, niet veel groter dan een bureau en laag in prijs.

Eenvoud. Variabele gegevens - bijvoorbeeld bestel-aantallen - worden direct en op eenvoudige wijze in deze computer ingevoerd. Postgewijze verwerking voegt de GAMMA 55 toe aan de reeds vele mogelijkheden van een moderne machine.

Veelzijdigheid. Zowel de dagelijkse als de periodieke gegevens van Uw administratie kunt U met de GAMMA 55 verwerken. Snel en foutloos levert de machine U alle soorten van gewenste documenten en helpt U zodoende bij Uw administratie en bij Uw beleidsvoering.

Snelle installatie. Een GAMMA 55 heeft slechts weinig ruimte nodig. En... hij is na plaatsing direct gereed voor gebruik!

BULL
GENERAL ELECTRIC

BULL GENERAL ELECTRIC (NEDERLAND) N.V., Vliegtuigstraat 26, Amsterdam, Tel. 020 - 15 89 55.

NEDERLANDSE ANTILLEN

Bij het Departement Sociale en Economische Zaken kan worden geplaatst een Economisch Medewerker voor het Bureau voor de Statistiek.

Functie: a. **het opzetten en ontwikkelen van economische statistieken in de ruimste zin;**
b. **het verrichten van incidentele onderzoeken.**

Vereisten: opleiding bij voorkeur doctoraal economie, eventueel M.O. economie of statistisch analist; enige kennis van, ervaring met en belangstelling voor statistische methodieken.

Salaris: afhankelijk van opleiding, leeftijd en ervaring.

Dienstverband: gedacht wordt aan een periode van 5 jaar.

Uitzending: vrije overtocht, tegemoetkoming uitrustingskosten bij aanvang en einde dienstverband.

Sollicitaties: dienen vóór 1 juni 1967 te zijn ontvangen door de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen, Badhuisweg 175, Den Haag.

KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR NOORDELIJK NOORDBRABANT - WAALWIJK.

Ter uitbreiding van onze Staf zoeken wij een

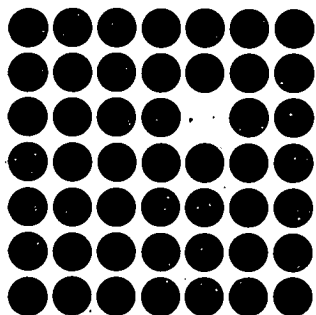
JONG JURIST OF ECONOOM

die als Eerste Medewerker aan onze Kamer zal worden verbonden.

Aan gegadigden bieden wij een veelzijdige en verantwoordelijke werkkring. Het salaris zal nader worden overeengekomen. Slechts zij, die de militaire dienstplicht hebben vervuld of hiervan zijn vrijgesteld, gelieven te reflecteren.

Eigenhandig geschreven sollicitaties te richten aan het Bestuur der Kamer, Wilhelminastraat 79, Waalwijk. Op de enveloppe vermelden „Sollicitatie“.

Bij een grote, internationaal vertakte, industriële onderneming bestaat behoefte aan uitbreiding van de commerciële staf met een

functionaris voor marktonderzoek en marketing

Deze zal voorhands worden belast met de leiding van marktonderzoek-projecten, terwijl hij geleidelijk zal kunnen uitgroeien tot chef marketing van een belangrijke produktgroep.

Voor de bezetting van deze positie is een goede theoretische opleiding op academisch of daarmee vergelijkbaar niveau en een uitgebreide praktijkervaring onontbeerlijk.

Kandidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psycho-technisch onderzoek. Leeftijd 30-40 jaar.

Sollicitaties, welke vertrouwelijk worden behandeld, schriftelijk te richten aan

VAN DE BUNT & CO.

organisatie-adviseurs, Tesselschadestraat 5, Amsterdam-W.